

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2014–2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Roman Kuželka

**Zájmové vzdělávání dospělých, jako důležitá součást
celoživotního učení**

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jana Krejsová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2014-2015

BACHELOR THESIS

Roman Kuželka

**Interest adult education as an important part
of lifelong learning**

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Jana Krejsová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne.....

Roman Kuželka

Poděkování

Chtěl bych poděkovat vedoucí bakalářské práce, paní Mgr. Janě Krejsové za vedení, cenné poznámky, odborné připomínky, podněty a náměty.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou zájmového vzdělávání dospělých ve sféře celoživotního učení v České republice. Obecně charakterizuje zájmové vzdělávání dospělých, vymezuje základní pojmy, popisuje celoživotní učení a učení se dospělých, mapuje funkčnost, parametry, pozitiva i negativa této činnosti. V praktické části uvádí úhel pohledu účastníků, poskytovatelů a organizátorů zájmových vzdělávacích volnočasových aktivit pro dospělé. Základ empirické části tvoří data a informace získané pomocí techniky dotazníkového šetření u účastníků kurzů zájmového vzdělávání ve dvou privátních vzdělávacích institucích a doplňující otázky pro lektory, které šetření doplňují také o jejich vlastní zkušenosti, postřehy a pohled na problematiku zájmového vzdělávání dospělých a pořádání zájmových kurzů. Základní literaturou bakalářské práce jsou andragogicky zaměřené odborné prameny vztahující se k problematice v českém pojetí a také v evropském kontextu.

Klíčová slova

Andragogika, celoživotní učení, celoživotní vzdělávání, kurz, lektor, volný čas, vzdělávání dospělých, zájem, zájmové vzdělávání.

Annotation

The diploma thesis is focused on the issue of interest adult education in the sphere of lifelong learning in the Czech Republic. This thesis generally characterizes the interest adult education, it defines key terms, describes lifelong learning and adult learning. This thesis also explores functionality, characteristics, positives and negatives of this activity. The practical part gives opinions of participants, organizers and providers of interest adult education. The empirical part consists of data and information obtained by questionnaire among participants of interest adult education in two private educational institutions. There are also additional questions for teachers to supplement the survey. The basic literature of this thesis is specific andragogical literature related to the issues in the Czech conception and also in the European context.

Key words

Andragogy, lifelong learning, lifelong education, lecturer, leisure, adult education, interest, interest education.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	11
2 CELOŽIVOTNÍ UČENÍ	14
2.1 Charakteristika celoživotního učení	14
2.1.1 Základní kategorie učení	15
2.1.2 Východiska celoživotního učení v mezinárodním kontextu	15
2.2 Učení se dospělých	18
2.2.1 Teoretický základ jako návazný předstupeň	19
2.2.2 Typy výuky	19
2.2.3 Andragogické koncepty a modely učení	20
3 ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	22
3.1 Charakteristika zájmového vzdělávání dospělých	22
3.1.1 Základní pojmy v oblasti zájmového vzdělávání	23
3.1.2 Typy zájmového vzdělávání dospělých	27
3.1.3 Cíle a funkce zájmového vzdělávání dospělých	28
3.1.4 Formy zájmového vzdělávání dospělých	29
3.1.5 Metody typické pro zájmové vzdělávání dospělých	31
3.2 Současná situace zájmového vzdělávání dospělých v ČR	34
3.2.1 Organizační zajištění	34
3.2.2 Motivace a bariéry zájmového vzdělávání	35
3.2.3 Silné a slabé stránky zájmového vzdělávání	35
3.2.4 Návrhy a doporučení	36
3.2.5 Platná legislativa	37
3.3 Lektoři a účastníci jako prvky realizace vzdělávání	39
3.3.1 Lektor – vzdělavatel dospělých	40
3.3.2 Účastník zájmového vzdělávání dospělých	40
PRAKTICKÁ ČÁST	42
4 METODOLOGIE	42
4.1 Cíle práce	42

4.2	Konkretizace problému a vymezení výzkumných cílů	42
4.3	Typ výzkumu a techniky sběru dat	44
4.4	Postup výzkumu, výběr účastníků a časová organizace.....	44
4.4.1	Dotazníkové šetření	44
4.4.2	Doplňující šetření.....	45
4.5	Hlavní hypotézy a klíčové otázky	46
4.5.1	Technika dotazníkového šetření	46
4.5.2	Doplňující otázky.....	48
5	ANALÝZA VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	50
5.1	Dotazníkové šetření u účastníků zájmového vzdělávání	50
5.1.1	Charakteristika výzkumného vzorku	50
5.1.2	Interpretace dat	55
5.2	Doplňující otázky poskytovatelům zájmového vzdělávání.....	68
5.2.1	Charakteristika výzkumného vzorku	68
5.2.2	Interpretace dat	68
6	SHRNUTÍ A DISKUSE VÝSLEDKŮ	71
	ZÁVĚR	73
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	75
	SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK.....	79
	SEZNAM PŘÍLOH.....	81

ÚVOD

„Není žádný rozdíl mezi žitím a učením ... je nemožné, zavádějící a škodlivé přemýšlet o nich odděleně.“

John Holt

Dovolím si tvrdit, že v této hektické době plné stresu, člověk víc než v minulosti cítí potřebu nalézání dalších aktivit. Aktivní jedinec hledá nové způsoby překonání jednostrannosti života, prohloubení znalostí a dovedností, smysluplného vyplnění volného času, případně nalézá další možnosti profesního růstu a prohloubení své nezávislosti. Obzvláště důležité pro člověka je dělat něco, co ho zároveň baví. Ne každému se to v životě povede v rámci pracovního zařazení, proto k uspokojení potřeb mu může přispět také zájmové vzdělávání.

Zájmové vzdělávání dospělých se ve sféře celoživotního učení pořád nachází na okraji pozornosti, jak to zdůrazňuje i Šerák. Ideové kořeny tohoto vzdělávání jsou přitom mnohem starší a mají delší tradici než například vzdělávání profesní, protože původním posláním zájmového vzdělávání dospělých je „...vyvádět člověka z každodennosti a umožnit mu oprostít se od tlaků světa práce.“¹

Osobně mi je téma zájmového vzdělávání dospělých velmi blízké, protože rád hledám stále něco nového, abych prohloubil své znalosti a rozšířil možnosti nejen smysluplného vyplnění volného času, ale také využití svých nově získaných znalostí a dovedností i v zaměstnání. Impulzem k výběru tématu byla moje vlastní pozitivní zkušenost s absolvováním kurzu náležejícího do oblasti zájmového vzdělávání dospělých.

Cílem práce je v obecné rovině popsat komplexněji zájmové vzdělávání dospělých na území České republiky a konkrétně prozkoumat a zmapovat celkovou funkčnost, parametry, pozitiva, negativa a také i další důležité aspekty v cíleně vybrané privátní vzdělávací instituci, orientující se zejména na pořádání umělecko-řemeslných zájmových kurzů.

¹ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 45. ISBN 978-80-7367-551-6.

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí: teoretické a praktické.

Teoretická část vymezuje základní pojmy, charakterizuje celoživotní učení a učení se dospělých, do kterého zařazuje a v samostatné kapitole následně podrobněji popisuje zájmové vzdělávání dospělých a jeho současnou situaci v České republice.

Praktická část popisuje úhel pohledu účastníků, poskytovatelů a organizátorů zájmových vzdělávacích volnočasových aktivit pro dospělé. Úhel pohledu je zejména ve smyslu, zda účastníci šetření hodnotí tuto aktivitu kladně, zda ji vnímají také jako důležitou součást celoživotního učení, zda cítí celkovou spokojenost a jestli je pro ně v naší současné společnosti tato poskytovaná nabídka dostatečná. Základ toho tvoří data a informace získané pomocí techniky dotazníkového šetření u účastníků kurzů zájmového vzdělávání ve dvou privátních vzdělávacích institucích a doplňující otázky pro lektory, které šetření doplňují také o jejich vlastní zkušenosti, postřehy a pohled na problematiku zájmového vzdělávání dospělých a pořádání zájmových kurzů.

Základní literaturou bakalářské práce jsou andragogicky zaměřené odborné prameny a tematicky orientované doplňující materiály popisující celoživotní učení a zájmové vzdělávání dospělých v České republice a také v evropském kontextu. V přímé souvislosti se zájmovým vzděláváním dospělých je v práci primárním zdrojem Michal Šerák a jeho kniha *Zájmové vzdělávání dospělých* z roku 2009.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Andragogické pojmy mají různý původ a kontext použití a jsou předmětem mnoha diskuzí, jak uvádí i Beneš². Proto v této kapitole vymezují základní pojmy, které bezprostředně souvisí s touto bakalářskou prací, a tímto také zařazují zájmové vzdělávání dospělých do kontextu celoživotního učení.

Historický vývoj pojmů souvisejících s učením a vzděláváním dospělého jedince směřuje od původního označení lidová výchova, přes pojem osvěta, následně osvěta a vzdělávání dospělých, později výchova a vzdělávání dospělých, k dnešnímu pojmu **andragogika**³, který Beneš definuje jako „*vědní a studijní obor zaměřený na veškeré aspekty vzdělávání a učení se dospělých*“⁴.

Vzdělávání dospělých se dále dle Beneše definovalo jako „*uspokojení subjektivních vzdělávacích (poznávacích, orientačních) potřeb jednotlivce, jako personální růst, často s doplňkem nutnosti zajistit integraci jednotlivce do společnosti*“⁵.

Vyučování definuje Mužík jako „*činnost lektora, který iniciuje, motivuje a usměrňuje učení účastníka tak, aby dosáhl žádoucího (cílového) stavu, tj. určité soustavy vědomostí, dovedností a návyků*“⁶.

Učení je „*aktivní činnost účastníka spočívající v kvantitativním a kvalitativním nárůstu osvojených poznatků, ale také v přenosu a případné změně hodnot, postojů, zájmů*“⁷.

² BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008, s. 14. ISBN 978-80-247-2580-2.

³ Tamtéž s. 32.

⁴ Tamtéž s. 11.

⁵ BENEŠ, M. *Andragogika*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2014, s. 28. ISBN 978-80-247-4824-5.

⁶ MUŽÍK, J. *Řízení vzdělávacího procesu. Andragogická didaktika*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 25. ISBN 978-80-7357-581-6.

⁷ Tamtéž.

Učení dospělých, jak ho popisuje dále Mužík, „vyjadřuje určitý vnitřní stav, motivaci člověka, kdy se rozhoduje, zda dá přednost formalizovanému vzdělávání (účast na kurzech), nebo zda dá přednost vlastnímu samoučení“⁸.

Pojem **vzdělávání** se často překrývá s pojmem **učení**, jak uvádí i Kopecký v publikaci *Vzdělávání na doživotí*. Zřejmé je, že **učení je širší pojem než vzdělávání**.⁹ Plamínek pod pojem učení rozumí „*jakékoliv osvojování nového*“, pojem vzdělávání popisuje jako „*organizované učení*“ - tedy *záměrné osvojování nového, obvykle spojené s nějakými tematickými cíli a formálními pravidly*“.¹⁰

O **vzdělávání** můžeme hovořit v případě, kdy učení vykazuje prvek soustavnosti a systematickosti, je kontrolované a uvědomované. Přitom vzdělávání se nemusí odehrávat jenom ve škole, ale i na mnoha dalších místech (podniky, kulturní organizace, církve, politické strany, občanské iniciativy a hnutí, sportovní organizace, zájmové kroužky atd.) a může mít podobu formální, neformální nebo informální. V praxi se tyto formy vzájemně prostupují a doplňují, přičemž se mohou odehrávat v průběhu různých etap života, tedy celoživotně. V tom případě hovoříme o **celoživotním vzdělávání**.¹¹

V širším kontextu pak uvádíme pojem **celoživotní učení**, kdy všechny možnosti učení jsou chápány jako jediný propojený celek. Patří do něj jak *počáteční vzdělávání* (zahrnující základní, střední a terciární vzdělávání), tak *další vzdělávání*, probíhající po dosažení určitého stupně vzdělání, příp. po vstupu na trh práce.¹²

Další vzdělávání může být zaměřeno na různorodé spektrum vědomostí, dovedností a kompetencí k dalšímu využití v pracovním, občanském nebo osobním

⁸ MUŽÍK, J. *Řízení vzdělávacího procesu. Andragogická didaktika*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 26. ISBN 978-80-7357-581-6.

⁹ KOPECKÝ, M. In: KADLECOVÁ, K., I. LAMPER. *Vzdělávání na doživotí: Další vzdělávání dospělých v Praze, jeho cíle, perspektivy a metody*. Praha: Respekt institut, 2008. s. 9-13, ISBN 978-80-904153-0-0.

¹⁰ PLAMÍNEK, J. *Vzdělávání dospělých. Průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 2., rozšířené vydání. Praha: Grada, 2014, s. 18. ISBN 978-80-247-4806-1.

¹¹ KOPECKÝ, M. In: KADLECOVÁ, K., I. LAMPER. *Vzdělávání na doživotí: Další vzdělávání dospělých v Praze, jeho cíle, perspektivy a metody*. Praha: Respekt institut, 2008, s. 9-13. ISBN 978-80-904153-0-0.

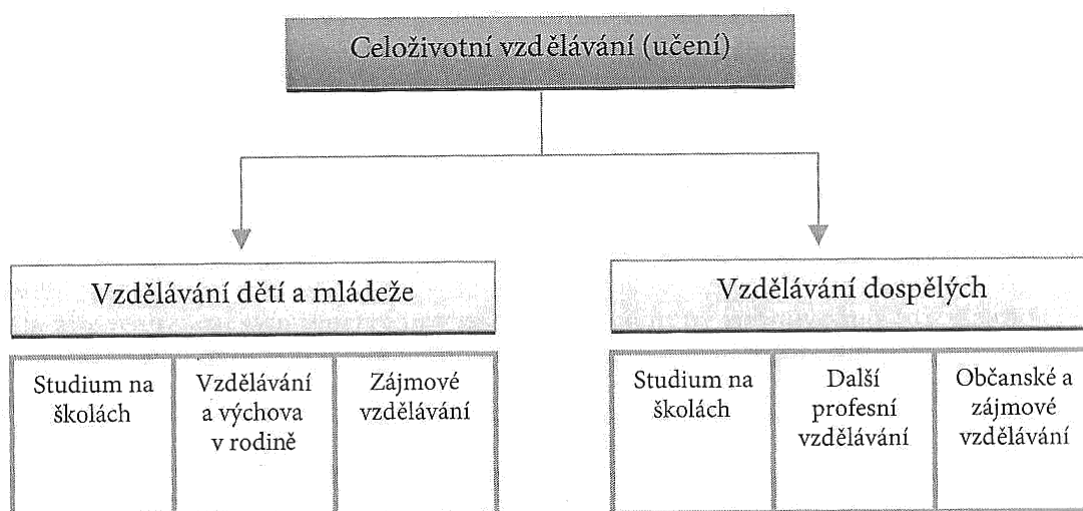
¹² Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: ÚV – divize Nakladatelství Tauris, 2008, s. 8-9. ISBN 978-80-254-2218-2.

životě.¹³ Znamená „obrat k objektivním vzdělávacím potřebám, které jsou definovány státními zájmy, ekonomickou nutností apod.“¹⁴.

Vzdělávání dospělých, jehož základními charakteristikami jsou dobrovolnost a neformálnost, orientace k sféře volného času, svoboda výběru a široká nabídka, označujeme pojmem **zájmové vzdělávání dospělých**.¹⁵ Zařazujeme ho do aplikovaných disciplín andragogiky.¹⁶

Postavení zájmového vzdělávání dospělých v systému celoživotního učení (vzdělávání) znázorňuje dále obrázek 1.

Obrázek 1: Systém celoživotního vzdělávání

Zdroj¹⁷: Mužík, J. In: Bartoňková, 2013, s. 16, přímá citace.

Podrobnějšímu popisu celoživotního učení a zájmového vzdělávání dospělých jsou věnovány následující kapitoly této bakalářské práce.

¹³ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: ÚV – divize Nakladatelství Tauris, 2008, s. 8-9. ISBN 978-80-254-2218-2.

¹⁴ BENEŠ, M. *Andragogika*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2014, s. 29. ISBN 978-80-247-4824-5.

¹⁵ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 52-53. ISBN 978-80-7367-551-6.

¹⁶ BENEŠ, M. *Andragogika*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2014, s. 53. ISBN 978-80-247-4824-5.

¹⁷ MUŽÍK, J. In: BARTOŇKOVÁ, H. *Teorie celoživotního vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 16. ISBN 978-80-244-3567-1.

2 CELOŽIVOTNÍ UČENÍ

2.1 Charakteristika celoživotního učení

Celoživotní učení je v ideálním pojetí považováno za **nepřetržitý proces**, který souvisí s připraveností a ochotností jedince učit se. Tento pojem se v současnosti často objevuje i v kontextu změn vzdělávacích strategií na evropské úrovni, které ho již užívají místo pojmu celoživotní učení, protože zdůrazňují význam vzdělávacích aktivit, které nemají organizovaný ráz, např. samostudium, učení při práci.¹⁸

Učení je pro člověka **zcela přirozené**, i když nikdo se neučí čistě od sebe samotného. Učíme se spolu s druhými i od druhých, kteří nás určitým způsobem ovlivňují, přičemž učení nemusí být spojováno se školou, nemusí ani vykazovat prvky systematičnosti a soustavnosti, **nemusí být kontrolované ani uvědomované**. Pokud tyto prvky vykazuje, pak hovoříme o vzdělávání, které je užším pojem než učení.¹⁹

Jak i Plamínek uvádí, rozlišujeme **učení vědomé i nevědomé**. Přičemž ani vzdělávání nemusí obsahovat jenom **vědomou složku učení**, ale může z části probíhat **i na úrovni nevědomí**. Nejlepší vzdělávací programy skrývají pod vrstvou vědomého učení také vrstvu nevědomou, díky které jsou vytvářeny a rozvíjeny určité tendence, jež mohou vést v pozitivním smyslu ke vzniku návyků a nastartovat tak přemýšlení v souvislostech. To souvisí i s faktem, že **učení je spojeno s pocity, emocemi i motivací**. Při učení testujeme určité typy chování a sledujeme, zda vedou k příjemným nebo nepříjemným pocitům. Na základě toho pak máme tendenci opakovat situace, které vyvolávají příjemné pocity, a naopak se snažíme vyhnout testovanému chování, které vyvolalo nepříjemné pocity. Člověk je vnímavý také vůči obsahu i formě učení. Z pohledu atraktivity podnětu se nejlépe osvědčuje motivačně založený model učení.²⁰

¹⁸ VETEŠKA, J., M. TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada, 2008, s. 19-21. ISBN 978-80-247-1770-8.

¹⁹ KOPECKÝ, M. In: KADLECOVÁ, K., I. LAMPER. *Vzdělávání na doživotí: Další vzdělávání dospělých v Praze, jeho cíle, perspektivy a metody*. Praha: Respekt institut, 2008, s. 9-10. ISBN 978-80-904153-0-0.

²⁰ PLAMÍNEK, J. *Vzdělávání dospělých. Průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 2., rozšířené vydání. Praha: Grada, 2014, s. 28-35. ISBN 978-80-247-4806-1.

2.1.1 Základní kategorie učení

Celoživotní učení představuje celek, složený ze tří základních kategorií učení:

- **Formální učení**, které je realizováno ve vzdělávacích institucích, zpravidla ve školách a je vymezeno právními předpisy v oblasti cílů, funkcí, forem, obsahu i způsobu hodnocení. Vede k získání uznávaných dokladů o stupni a oboru dosaženého vzdělání ve formě vysvědčení, diplomu apod.
- **Neformální učení** probíhá vedle hlavních vzdělávacích systémů, nevede k získání stupně vzdělání ani obvykle nevede k získání formalizovaného osvědčení (dokladem může být potvrzení, osvědčení, certifikát). Podmínkou pro realizaci tohoto druhu vzdělávání je účast odborného lektora, učitele či proškoleného vedoucího. Může být poskytováno na pracovišti, případně v institucích, jejichž cílem je doplňovat formální systémy a mohou učícímu se zlepšit jeho společenské i pracovní uplatnění (např. výtvarné, hudební a sportovní kroužky, volnočasové aktivity pro děti, mládež a dospělé, kurzy cizích jazyků, počítačové a rekvalifikační kurzy, krátkodobá školení a přednášky).
- **Informální učení** je přirozené pro každodenní život jako proces získávání vědomostí, osvojování si dovedností a kompetencí z každodenních zkušeností a činností v práci, v rodině, ve volném čase apod. Na rozdíl od formálního a neformálního vzdělávání je neorganizované, zpravidla nesystematické a institucionálně nekoordinované. Není nezbytně učním úmyslným, takže to, jak přispívá k jejich vědomostem a dovednostem, nemusí být snadno rozeznatelné dokonce samotnými účastníky, kteří často nemají možnost ověřit si nabyté znalosti (např. televizní jazykové kurzy).²¹

2.1.2 Východiska celoživotního učení v mezinárodním kontextu

Memorandum o celoživotním učení, jeden z řady významných dokumentů Evropské komise, v němž koncem října 2000 v návaznosti na zasedání v Lisabonu, naznačila své záměry v uskutečňování koncepce celoživotního učení, odráží skutečnost, že orgány Evropské unie zařadily na nejvyšší příčky své politiky právě rozvoj

²¹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: ÚV – divize Nakladatelství Tauris, 2008, s. 8. ISBN 978-80-254-2218-2.

celoživotního učení, u kterého popisují základní východiska ve formě šesti klíčových myšlenek poskytujících strukturovaný rámec pro otevřenou debatu členských zemí o zavádění celoživotního učení do praxe. Jde o tyto východiska celoživotního učení:

- zaručení přístupu k získávání a obnovování dovedností pro každého,
- zvýšení úrovně investic do lidských zdrojů,
- rozvoj efektivních metod vyučování a učení,
- zlepšení způsobů pojmání a hodnocení účasti na vzdělávání a jeho výsledků, zejména v případě neformálního a informálního učení,
- zajištění snadného přístupu k informacím a poradenství o příležitostech k učení pro každého v celé Evropě a v průběhu celého života,
- poskytování příležitostí k celoživotnímu učení co nejbližší lidem, podporovat je zařízeními založenými na informační a komunikační technice.²²

Memorandum uvádí také pojem **všeživotní učení** (proces), které probíhá bez ohledu na místo, čas i formu. Zdůrazňuje dále důležitost partnerské spolupráce členských států u všech aktérů (od samotných států, institucí, přes úřady, společnosti, asociace, sdružení až po samotné občany) ve prospěch celoživotního učení. Spolupráce by měla být nejlepší cestou

- k budování společnosti poskytující rovné příležitosti přístupu ke kvalitnímu učení v průběhu celého života všem lidem,
- k přizpůsobování nabídky vzdělávání tak, aby se lidé mohli účastnit učení v průběhu celého života a kombinovat ho s prací a rodinným životem,
- k dosažení vyšší celkové úrovně vzdělávání a kvalifikací ve všech odvětvích i vzhledem k měnícím se požadavkům povolání, organizaci pracoviště a pracovním metodám,
- k podněcování a uzpůsobování lidí k tomu, aby se aktivněji podíleli na všech sférách a úrovních moderního veřejného života včetně evropské úrovně.²³

Cílem Memoranda je tedy zahájit celoevropskou debatu o účinné strategii pro uskutečňování celoživotního učení na individuální a institucionální úrovni, ve všech sférách veřejného a soukromého života. Toto vedlo k dalším evropským debatám

²² Evropská komise. *Memorandum o celoživotním učení*. 2000, Dostupné z: <http://old.nvf.cz/archiv/memorandum/obsah.htm>

²³ Tamtéž.

a dokumentům. V březnu 2006 Evropská rada v Bruselu potvrdila, že vzdělávání a odborná příprava musí být jedním z ústředních bodů lisabonského programu reform. V této souvislosti schválil **evropský parlament v říjnu 2006** návrh komise na zavedení nového **akčního programu podpory celoživotního učení na období let 2007–2013**, který zahrnuje dosavadní i nové podprogramy věnující se vzdělávání od dětství až do pozdního věku. Další hodnotící zprávy jsou založeny na systematictějším monitorování provádění strategií celoživotního učení ve všech členských státech a její hlavní prioritou je úloha celoživotního učení při posilování evropského sociálního modelu. Některé strategické dokumenty ČR následně navazují a reagují také přímo na iniciativy EU (konzultační proces k Memorandu, Národní lisabonský program).²⁴

V širším mezinárodním kontextu i ve spojitosti s OSN, jsou další dokumenty, ve kterých nalézáme východiska celoživotního učení. Jako příklad uvádím Národní akční plán, který respektuje mezinárodní priority a je v souladu s Regionální implementační strategií Madridského mezinárodního akčního plánu pro problematiku stárnutí z roku 2002.²⁵ Jednou z vizí stále platného strategického dokumentu schváleného usnesením vlády České republiky ze dne 13. února 2013, s názvem **Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017**, je *celoživotní učení jako přirozená a funkční součást společnosti*. V tomto dokumentu je celoživotnímu učení věnována samostatná kapitola vzhledem k vzdělávání seniorů. V České republice je toto vzdělávání seniorů etablované prostřednictvím univerzit třetího věku a prostřednictvím akademie seniorů, dalších vzdělávacích kurzů nabízených především přes činnosti nestátních organizací a organizací zřizovaných obcemi, zejména veřejnými knihovnami. Jak je v dokumentu uvedeno, v České republice ve srovnání s dalšími státy, poptávka po specializovaných kurzech pro seniory převyšuje nabídku, přičemž tento typ vzdělávání se soustřeďuje zejména na zájmové vzdělávání. I když jeho výstupy nejsou akceptovatelné na trhu práce, mají pozitivní přínos v osobním rozvoji seniorů a zvyšují jejich aktivní zapojení do společnosti.²⁶

²⁴ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: ÚV – divize Nakladatelství Tauris, 2008, s. 11-16. ISBN 978-80-254-2218-2.

²⁵ OSN. *Madridský mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí 2002*, Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/1205/madrid.pdf>

²⁶ Česká republika. *Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017*. 2013, Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14540/III_vlada__Akcni_plan_staruti_.pdf

2.2 Učení se dospělých

Celoživotní vzdělávání a učení se dospělých v celé jeho šíři je dle Beneše hlavním předmětem andragogiky. Řadí se sem intencionální učení (přímé, vědomé, záměrné) a incidentní učení (nahodilé, případné). Toto pojetí člení do dalších kategorií na organizované někým druhým, organizované dospělým samým, plánované, ale incidentní, dále incidentní během jednotlivých událostí a incidentní jako součást životní rutiny (např. stárnutí).²⁷ Pro lepší názornost viz níže obrázek 2.

Obrázek 2: „Předmět andragogiky“

Zdroj²⁸: Beneš, M. 2014, s. 56, přímá citace.

Je důležité vidět a vnímat učení člověka v souvislosti s životním cyklem, přičemž nejvíce viditelným výsledkem učení jsou změny v chování a jednání člověka. Učivo by nemělo převyšovat věkem dané schopnosti jednice, a pokud má být učení efektivní, musí mu předcházet zrání osobnosti. Obecně uznávané zásady učení se dospělých charakterizoval Knowles a z těchto zásad vychází i současná andragogická teorie učení se. Pracuje se s informacemi, že dospělý člověk potřebuje vědět, proč se má učit, učí se na základě zkušeností a preferuje přístup k učení jako k řešení problému.²⁹

²⁷ BENEŠ, M. *Andragogika*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2014, s. 55-57. ISBN 978-80-247-4824-5.

²⁸ Tamtéž s. 56.

²⁹ MUŽÍK, J. *Řízení vzdělávacího procesu. Andragogická didaktika*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 52-54. ISBN 978-80-7357-581-6.

2.2.1 Teoretický základ jako návazný předstupěň

Důležitými vstupními faktory vzdělávání dospělých se zabývá Kalnický.

Uvádí, že kromě významných fyzických a sociálně-psychických faktorů, je pro další edukační proces dospělých **velmi důležitým faktorem kvalita vstupní úrovně účastníků, tedy jejich dosavadní vzdělanostní úroveň**. U dospělého člověka se dalším vzděláváním nadstavuje na již získanou úroveň teoretických vědomostí v různých stupních formální školské soustavy.

V této souvislosti ale Kalnický nezapomíná ani na důležitost dosavadní úrovně dovedností, zručností a návyků, včetně návyku učit se. V průběhu celoživotního učení se navazuje na úroveň způsobilostí, postojů, zájmů, hodnot, potřeb, a také se bere v potaz celkový kulturní a etický profil účastníka, který se má další edukací zdokonalovat.

U dospělých účastníků vzdělávání často dochází k procesu reedukace, k odbourávání přežitých, či nepotřebných poznatků, k úsilí o utlumení, nebo případně i k odstranění jistých charakteristických projevů v chování a vystupování.³⁰

2.2.2 Typy výuky

Hladílek ve své knize Kapitoly z obecné didaktiky a didaktiky vzdělávání dospělých, popisuje tyto typy výuky dospělých:

- **problémový způsob výuky**, který využívá samostatnou práci ve formě domácí přípravy studujících při řešení konkrétních úkolů zadaných jednotlivcům,
- **programované vyučování**, kde se uplatňují výukové programy na prezentaci a na procvičování učební látky, dále se zde využívají počítače jako pracovní nástroje a uplatňují se stále nové možnosti multimediální výuky,
- **výuka pomocí projektů** umožňující studentům vykonávat skutečnou produktivní učební činnost, vykonávat samostatnou práci spočívající v bádání a dokazování,
- **produkční výuka** znamená uvedení studujících do praktické nebo pracovní situace, která je v přímém styku s realitou ve smyslu vytváření materiálních hodnot, při kterém se projevuje nejen pracovní zručnost a dovednost, ale i využívání

³⁰ KALNICKÝ, J. *Systémová andragogika*. Ostrava: Repronis, 2007, s. 122-124. ISBN 978-80-7368-489-1.

schopností při řešení praktických úloh např. souvisejících s ochranou životního prostředí, s pomocí spoluobčanů v případě nouze apod.³¹

S typem výuky souvisí také požadavky na množství času, frekvence výuky, vybavení místa i na dostatek studijních materiálů.³²

2.2.3 Andragogické koncepty a modely učení

Ve vzdělávání dospělých se v současnosti stále více diskutuje o různých konceptech a modelech učení, které ovlivňují kvalitu a efektivitu učení. Často souvisí s podnikovým vzděláváním a schopnosti pracovníků učit se nejen v oblasti formalizovaného vzdělávání, ale i mimo něj.

Andragogický model učení formuloval M. S. Knowles již v roce 1972. Klíčem k učení je přimět učícího se, aby se stal vlastníkem tohoto procesu. Andragogika dle toho znamená vést člověka **k akčnímu modelu učení**, jak to popisuje i Mužík dle Greena. Dále v této návaznosti uvádí, že se můžeme setkat s **modelem interakčního učení**, který vychází z poznatků podnikové praxe a z toho, že žádné sezení nesmí mít charakter pouhého posuzování. Popisován je **posun k transformačnímu učení** založenému na přednáškách a výcviku. Zdůrazňuje se dále spojitost učení s emocemi a s tím související koncept učení opírající se o tzv. emoční didaktiku. Přechází se z výuky zaměřené na lektora ke konstruktivistickému pojetí výuky, která znamená **spolupráci účastníků s lektorem i mezi sebou**. Jako specifický přístup k učení dospělého je uváděno **učení na základě řešení problémů**. Účastníci se zaměřují na formulaci problému, cíle řešení, analýzu problémových situací, hledání řešení, nacvičování rozhodování, vyhodnocování výsledků přijatých řešení. Lektor působí v pozici facilitátora, usměrňuje učení jednotlivých účastníků nebo facilituje celou studijní skupinu. V některých sférách společnosti a ekonomiky, např. zdravotní a sociální, je rozšířen **koncept učení supervizí**. V andragogice je dále důležitý **koncept sebeřízeného učení**, který se opírá o učícího se jako o neopakovatelnou osobnost vytvářející si samostatně priority při naplňování svých vzdělávacích potřeb. Učící se sám volí cíle učení a metody, jak cílů dosáhnout. Mužík dále uvádí, že stále více se ve vzdělávání dospělých prosazuje tzv. **herní, interakční a kooperační model učení**.

³¹ HLADÍLEK, M. *Kapitoly z obecné didaktiky a didaktiky vzdělávání dospělých*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009, s. 158-159. ISBN 978-80-86723-75-4.

³² Tamtéž s. 158.

Součástí jsou herní aktivity různých typů a variant, využívající přirozených postojů lidí a jejich motivace, přičemž hra se ukazuje ve vzdělávání jako přitažlivý prostředek k dosažení výukových cílů a vede účastníka ke spontánnímu jednání.³³

Jak i Mužík dále uvádí, v odborné andragogické literatuře neexistuje v současnosti jednotný všeobecně uznávaný koncept učení se dospělého. Můžeme ale shrnout pro ucelenost výše popisované **principy andragogického modelu** a učební zásady individuálního učení, které Hroník popisuje jako ***zásadu šesti klíčů k efektivnímu učení***:

- **zapojení** účastníků procesu učení,
- **formulace cílů a souvislostí**,
- **posloupnost** od jednoduchého ke složitějšímu, od konkrétního k abstraktnímu atd.,
- **opakování** během vlastní vzdělávací aktivity i po ní,
- **vztáhnutí k práci** a vytvoření podmínek co nejbližších realitě,
- **zpětná vazba** spolu s formulací cílů jako nejučinnější zásada.³⁴

I když nejčastěji se ve spojitosti s celoživotním učením a vzděláváním dospělých mluví v odborné literatuře o podnikovém vzdělávání a dalším profesním vzdělávání, popisované koncepty, modely a zásady učení se jsou důležité i v jiných andragogických oblastech, včetně zájmového vzdělávání dospělých.

³³ MUŽÍK, J. *Řízení vzdělávacího procesu. Andragogická didaktika*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 54-72. ISBN 978-80-7357-581-6.

³⁴ Hroník, F. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. Praha: Grada. 2007, s. 54-55. ISBN 978-80-247-1457-8.

3 ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

3.1 Charakteristika zájmového vzdělávání dospělých

Zájmové vzdělávání dospělých je systém krátkodobých a dlouhodobých organizačních forem umožňujících volnočasové aktivity účastníků, které mohou mít povahu výukovou, rekreační, poznávací nebo tvůrčí. Primárně směřuje k uspokojení osobních zájmů, k rozvoji zálib a celkové osobnosti, případně k prohloubení nezávislosti jedince a k celkovému zlepšení kvality jeho života. Zájmové vzdělávání dospělých může mít za cíl rozšiřování horizontu nabízených možností, překonání jednostrannosti, případně rozšíření vědomostního obzoru. V některých oblastech se může zájmové vzdělávání překrývat s profesním vzděláváním, nebo ho může různými způsoby ovlivňovat. Důvody pro zapojení do aktivit zájmového vzdělávání mohou být různé, například rodinné, poznávací, seberealizační, prestižní, nebo se může jednat o vliv médií, snahu o kompenzaci, případně celkový rozvoj oddechových a volnočasových aktivit apod.³⁵

Základními charakteristickými rysy zájmového vzdělávání jsou **dobrovolnost a neformálnost**. Nejedná se o učení pro instituce nebo certifikáty, ale o **orientaci k sféře volného času**, s typickou svobodou výběru a heterogenní šíří a pestrostí nabídky.³⁶

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha, která je směrodatná pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu v ČR, v úpravě Jiřího Kotáska, formuluje ve smyslu systémového projektu myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy.³⁷ V tomto pojetí se věnuje i zájmovému vzdělávání v dospělosti, přičemž uvádí, že je *„iniciované zpravidla ze strany jednotlivce, sice slouží zpravidla především rozvoji zálib nebo osobně motivovaných*

³⁵ ŠERÁK, M. In: KADLECOVÁ, K., I. LAMPER. *Vzdělávání na doživotí: Další vzdělávání dospělých v Praze, jeho cíle, perspektivy a metody*. Praha: Respekt institut, 2008, s. 28-30. ISBN 978-80-904153-0-0.

³⁶ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 52-53. ISBN 978-80-7367-551-6.

³⁷ KOTÁSEK, J., et al. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, nakl. Tauris. MŠMT, 2001, s. 7. ISBN 80-211-0372-8.

znalostí, zároveň však jsou jeho výsledky využitelné i v profesní kariéře jednotlivce a přispívají ke zvyšování úrovně vzdělanosti ve státě³⁸.

3.1.1 Základní pojmy v oblasti zájmového vzdělávání

Mezi základní pojmy, nejčastěji se vyskytujícími v kontextu zájmového vzdělávání v souvislosti s andragogikou, patří: zájem, potřeba, motivace, nadání a talent, volný čas, aktivita. Níže jsou tyto pojmy popsány z pohledů různých autorů.

Zájem je z psychologické podstaty individuálně osobnostní jev. Zájem vzbuzuje snahu po aktivním styku s předmětem zájmu. Zájmy můžeme dělit dle:

- *úrovně činnosti* – aktivní (produktivní zájmy, kdy člověk sám vyvíjí činnost a vytváří hodnoty – kreslení, fotbal, zpěv atd.) a receptivní zájmy (omezení pouze na vnímání předmětu zájmu – film, přednáška apod.),
- *časového trvání* – krátkodobé, dočasné (přechodné) a trvalé zájmy,
- *koncentrace* – jednostranné (hluboké), mnohostranné (povrchní),
- *společenské hodnoty* – zájmy žádoucí (hodnotné) a nežádoucí,
- *obsahu* – společenskovědní, pracovní technické, přírodovědně ekologické, esteticko-výchovné, tělovýchovné, sportovní a turistické. Hraničí zájmové oblasti, jako např. PC, nelze jednoznačně zařadit.³⁹

Šerák uvádí, že zájem je „*druh motivační síly související s celkovým zaměřením osobnosti na hodnotově zvýrazněné objekty, s relativně trvalou snahou zabývat se předměty nebo činnostmi, které člověka upoutávají po stránce citové nebo poznávací. ... Zájmy mají kognitivní, hodnotovou a emocionální dimenzi.*“⁴⁰ Zájmy jsou nejčastěji vyvolány potřebami, rozvíjí se na základě existujících potřeb, umožňují jejich uspokojování a tím ovlivňují i charakter a vznik dalších potřeb. Vztah mezi potřebami a zájmy je tedy oboustranný.⁴¹

³⁸ KOTÁSEK, J., et al. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, nakl. Tauris. MŠMT, 2001, s. 83-84. ISBN 80-211-0372-8.

³⁹ HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007, s. 15-17. ISBN 978-80-7290-265-1.

⁴⁰ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 49. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁴¹ HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007, s. 15. ISBN 978-80-7290-265-1.

Potřeba je „projev určitého nedostatku něčeho nutného či žádoucího“⁴². Potřeby mají motivační funkci. Podmínkou aktivit v zájmových oblastech je vyvolání nebo zvýšení zájmu, tedy uspokojení specifické potřeby. Vzhledem k tomu, že potřeby mají svou hierarchii, nejdříve by měly být uspokojeny základní fyziologické potřeby, následně jsou uspokojovány potřeby vyšší.⁴³ Hierarchii potřeb (viz obrázek 3), popsal již Maslow v polovině minulého století. Jak uvádí i Plamínek, naplňování potřeb je motorem našich aktivit. Z pohledu učení jsou zajímavá všechna patra vzhledem k tomu, že se každé z nich může za určitých okolností stát zdrojem zásadních podnětů pro učení. Podstatu učení Plamínek hledá v podloží Maslowovy pyramidy, které je skryto přímému pozorování a souvisí s prožíváním příjemných pocitů.⁴⁴

Obrázek 3: Maslowova hierarchie potřeb

Zdroj: Vlastní zpracování

Motivace se dle Armstronga „týká faktorů, které ovlivňují lidi, aby se určitým způsobem chovali“, přičemž „motiv je důvod pro to, abychom něco udělali“⁴⁵. Pro volbu zájmových aktivit je motivace důležitá, protože aktivizuje, reguluje (co zvládnout, co udělat, jak postupovat) a posiluje žádoucí chování. Motivování činnosti má vycházet z přirozených potřeb jedince, nikoliv z uměle konstruovaných požadavků

⁴² ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 48. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁴³ HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007, s. 31. ISBN 978-80-7290-265-1.

⁴⁴ PLAMÍNEK, J. *Vzdělávání dospělých. Průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 2., rozšířené vydání. Praha: Grada, 2014, s. 25-26. ISBN 978-80-247-4806-1.

⁴⁵ ARMSTRONG, M. *Řízení lidských zdrojů*. Praha: Grada, 2007, s. 219. ISBN 978-80-247-1407-3.

či přání jiných osob. Motivace má vyvolat potřebu a ukázat cestu jako ji uspokojit. Pedagogické motivování zaměřuje činnost k uspokojení navozené či vyvolané potřeby a k dosažení zamýšleného výsledku, přičemž by nemělo opomíjet momentální stav osoby. Motivace může být *primární* (motivuje pouze k činnosti samé) a *sekundární* (je s činností vnitřně spojena, vede k upevnování kladného postoje k činnosti). Mezi nejlepší motivaci patří radost z činnosti, zájem o samotnou činnost a úspěch při provádění dané činnosti.⁴⁶

V této souvislosti je důležité uvést také pojmy **nadání** a **talent**, které jsou často používány jako synonyma, přitom jsou mezi nimi stanovovány kvalitativní a kvantitativní rozdíly. *Nadání* je často chápáno jako vrozený potenciál osobnosti k určité činnosti podmiňující mimořádný výkon, jako vysoký stupeň rozvoje speciálních schopností. Můžeme ho popisovat i ve smyslu potenciálu pro učení, ve kterém je brán ohled především na rychlost učení. Nadání lze členit dle:

- druhů činnosti
 - hudební, výtvarní, sportovní, jazykové nadání apod.,
- stupně aktualizace
 - aktuální (výkony a projevy podávané v současné době),
 - potenciální (umožňující v budoucnosti dosahování vyšších výkonů jedince).

Talent souvisí s úzce vymezenými schopnostmi a je považován za výsledek vývojové interakce s prostředím. Kvantitativní rozdíl v pojmech spočívá v tom, že talent je většinou definován jako vysoký stupeň nadání.⁴⁷

Volný čas je doba, kdy je člověk oproštěn od každodenních povinností, věnuje se aktivitám, orientovaným na sebeuspokojení či sebevyjádření a není zainteresován na ekonomické, sociální a materiální cíle. Obecně v této době člověk dělá dobrovolně, co může a chce dělat, tedy na co má chuť. Můžeme také říct, že je to cokoli, co lidé za volný čas považují. Podle druhu činností můžeme volný čas dělit na:

- *odpočinkový*, kdy provádíme činnosti klidné, pohybově a psychicky nenáročné,
- *rekreační*, pro který je typická pohybová aktivita a

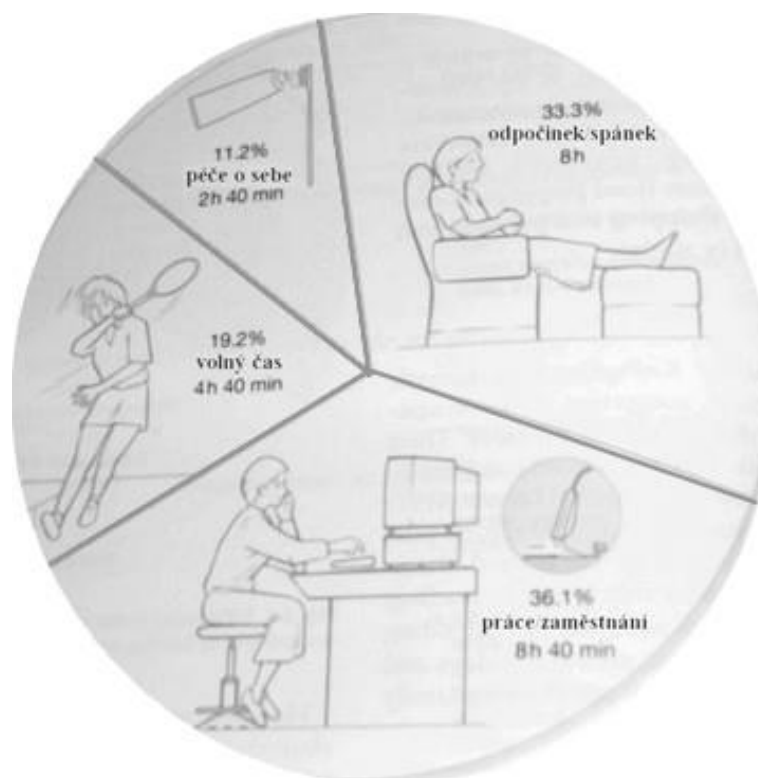
⁴⁶ HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007, s. 31-35. ISBN 978-80-7290-265-1.

⁴⁷ HRÁBKOVÁ, L. *Nadání a nadání. Pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Grada, 2009, s. 40-48. ISBN 978-80-247-1998-6.

- *zájmový*, který zahrnuje cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojení a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností.

S tím souvisí i tři základní funkce volného času: zábava, odpočinek a vlastní rozvoj osobnosti člověka. Při podrobnějším rozdělení mezi funkce volného času patří: rekreace, kompenzace, edukace, kontemplace (klid, rozjímání, autoreflexe), komunikace, integrace, enkulturace (kreativní rozvoj, tvůrčí uplatnění, fantazie) a participace.⁴⁸ Umělé dělení volného času na různé druhy z filozofického pohledu není možné, na druhou stranu ve vztahu k aktivitám nalézáme v odborné literatuře mnoho způsobů rozdělení dne. V každém případě figuruje pojem volný čas. Na obrázku 4 je znázorněno, jak by dle Turnera měly být vyváženy základní lidské **aktivity (činnosti)** v průběhu dne tak, aby obsáhly jak pracovní aktivity, péče o sebe, spánek i volnočasové aktivity, a tím se předešlo i vzniku různých nemocí souvisejících s nevyvážením pracovních a volnočasových aktivit.

Obrázek 4: Rozdělení dne

Zdroj⁴⁹: Turner, A. et al., 2002, vlastní úprava a překlad

⁴⁸ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 25-30. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁴⁹ TURNER, A., et al. *Occupational Therapy and Physical Dysfunction*. London: Churchill Livingstone, 2002, 688 s. ISBN 978-0-443-06224-7.

3.1.2 Typy zájmového vzdělávání dospělých

Šerák⁵⁰ uvádí, že oblast zájmového vzdělávání je možná nejpestřejší a nejméně koherentní sférou vzdělávání dospělých, proto přesná a komplexní systematizace realizovaných činností téměř není možná, je tedy nepřesná. Přesto se snaží doplnit a po terminologické stránce upravit již dříve přijímané kategorizace této sféry a konkrétně popisuje tyto typy zájmového vzdělávání dospělých:

- **Kulturní a estetická výchova**, která je zaměřená především na umělecké vzdělávání, kde jsou využívány zejména dvě edukační strategie: výchova uměním a výchova k umění. Tento typ výchovy se zabývá především uměním výtvarným (architektura, sochařství, malířství, fotografie), hudebním (hudba, tanec, mimika, slovesnost) a „sdruženým“ uměním (divadlo, film). Mezi nejznámější a nejvíce navštěvované organizace kulturního a estetického vzdělávání patří muzea a galerie.
- **Pohybová a sportovní výchova**, jejímž důležitým přínosem je socializační efekt, snaha o optimalizaci tělesného stavu a rozvoj osobnosti pomocí pohybových aktivit, je v současnosti pojímána jako módní trend a součást životního stylu. Nejznámější a největší organizací zabývající se sportem u nás je Český svaz tělesné výchovy a sportu.
- **Cestování a turistika** jako specifický typ aktivní kulturně poznávací a pohybové činnosti spočívá v poznávání krajiny, památek, zvyků apod. a tím se snaží uspokojovat fyzické i duševní potřeby člověka.
- **Zdravotní výchova** se zaměřuje na rozvoj uvědomělosti v oblasti zdraví, zdravého životního stylu, zdravotní prevence, fyzické a duševní hygieny. Důležitou roli hraje přitom Ministerstvo zdravotnictví ČR, lékařské fakulty, Státní zdravotní ústav, Národní centrum podpory zdraví a také Červený kříž.
- **Environmentální výchova** souvisí s uspořádáním člověk-společnost-příroda s cílem vytvořit hierarchii hodnot a pozitivních postojů v uvedeném systému. Touto oblastí se zabývá Ministerstvo životního prostředí a také velké množství národních i mezinárodních organizací s různě specifikovaným zaměřením činnosti (Český svaz ochránců přírody, Greenpeace apod.).

⁵⁰ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 137-182. ISBN 978-80-7367-551-6.

- **Vědecko-technické vzdělávání** vychází z trendů a poznatků moderní vědy s cílem prohlubování vědomostí a dovedností z této oblasti do každodenního života a s aktuálním důrazem na počítačovou gramotnost. Do tohoto typu vzdělávání patří i specifické instituce jako jsou hvězdárny a planetária, ale a také se zde může řadit kutilství a chalupaření.
- **Jazykové vzdělávání** je diskutabilní položkou v oblasti zájmového vzdělávání, protože jejím výstupem může být získání formální kvalifikace. Může probíhat formou jazykových kurzů na jazykových školách, v soukromých nebo zahraničních institucích, může zahrnovat také kurzy v zahraničí, studium s pomocí e-learningu, audioknihy, televize, rozhlasu, případně se může jednat o samostudium.
- **Náboženská a duchovní výchova** se týká aktivit tradičních i netradičních církví, sekt, duchovních spolků a dalších podobně zaměřených organizací, kterých klienti jsou většinou nábožensky založené osoby, osamělí lidé, důchodci, matky, vysokoškolští studenti a intelektuálové. Tato oblast byla v minulosti výrazně potlačována, i proto vzdělání v ní je v široké veřejnosti relativně malé a neplní v české společnosti natolik významnou roli, jak původně tradiční církevní instituce předpokládaly.⁵¹

3.1.3 Cíle a funkce zájmového vzdělávání dospělých

Pojem cíl má i v andragogice klíčovou pozici, protože by měl být na počátku každého záměrného a organizovaného vzdělávacího úsilí, jelikož na jisté organizační úrovni cíle podmiňují výběr alternativních přístupů a postupů, a jsou také determinované potřebami a zájmy společnosti, firmy či jedince. V andragogickém systému se uvádí cíle obecné (např. kreativní a kulturní pro obohacení života člověka), dále směrové, nebo hlavní (např. příprava člověka na určitou profesi) a operační (např. osvojení si určitých schopností).⁵²

Šerák popisuje **tři základní cíle vzdělávání**: *poznávací, dovednostní a hodnotové*, přičemž uvádí, že v zájmovém vzdělávání se často mluví o výchově

⁵¹ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 137-182. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁵² KALNICKÝ, J. *Systémová andragogika*. Ostrava: Repronis, 2007, s. 100-101. ISBN 978-80-7368-489-1.

ve volném čase, pro volný čas a volným časem. „*Smyslem je především vyčerpání plného potenciálu volného času, který se tak zařazuje do celoživotního edukativního a socializačního procesu.*“⁵³

Rovněž se Šerák věnuje popisu funkcí zájmového vzdělávání, přičemž vychází z Vymazala. Na tomto základě jmenuje tyto **hlavní funkce zájmového vzdělávání: světonázorová, všeobecně vzdělávací, sociálně adaptační, sociálně integrační a kontrolní** (integrace lidí do společnosti), *kompenzační* (překonání jednostrannosti), *popularizační, propagandistická, kvalifikační, ekonomická, konzervační* (uchovávání hodnot, zachování kontinuity), *aktualizační a inovační* (překonávání již dříve získaných zastaralých poznatků), *relaxační, regenerační, profylaktická* (hodnotné naplnění volného času, překonání nudy a stereotypu), *seberealizační, komunikativní či afiliační* (vzájemný styk mezi lidmi na základě společných zájmů, rozšiřování okruhu známých), *expresivní* (např. umělecké aktivity, realizace charitativní činnosti a zálib).⁵⁴

Z popisu těchto funkcí je patrné, že zájmové vzdělávání zasahuje do mnoha oblastí lidského života.

3.1.4 Formy zájmového vzdělávání dospělých

Forma v kontextu výchovně-vzdělávacího procesu představuje obecně vyšší stupeň jeho organizovanosti v čase (následnost), v prostoru (prostředí – učebny, klubovny, dílny, laboratoře...) a vzhledem na systémy, ve kterých, nebo mezi kterými procesy probíhají (systémy živé – lektor, účastník, organizační pracovníci atd. a systémy neživé – didaktická technika, učební pomůcky...)⁵⁵

Bednaříková⁵⁶ uvádí **dvě základní formy zájmového vzdělávání dle kontaktu mezi lektorem a účastníky:**

- **Organizační formy založené na přímém kontaktu mezi lektorem a účastníky, např.**
 - přednáškový večer,

⁵³ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 54. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁵⁴ Tamtéž. s. 55.

⁵⁵ LIVEČKA, E., KUBÁLEK, J. In: KALNICKÝ, J. *Systémová andragogika*. Ostrava: Repronis, 2007, s. 57. ISBN 978-80-7368-489-1.

⁵⁶ BEDNÁŘÍKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 55-57. ISBN 80-244-1356-6.

- přednáškový cyklus,
 - kurz,
 - diskusní večery a besedy,
 - debatní fórum nebo filmové fórum,
 - večery otázek a odpovědí.
- **Organizační formy bez přímého (osobního) kontaktu s lektorem, např.**
 - vzdělávání prostřednictvím rozhlasu nebo televize,
 - korespondenční studium,
 - vzdělávání pomocí programů (sítě, internet, intranet).

Bednaříková popisuje rozmanitost zájmového vzdělávání i vzhledem k formám, přičemž dále uvádí **kombinace forem**, jako např. tematický večer, kviz a soutěžní večer. Jako samotnou náročnou formu popisuje **zájmový kroužek**, prostřednictvím kterého si kolektiv lidí se stejným zájmovým zaměřením rozšiřuje a prohlubuje své vědomosti, schopnosti a dovednosti. Jde o spojení teorie studia s praktickým využitím (např. kroužky, modelářství, astronomie, divadelní apod.).⁵⁷ Kroužek vyzdvihuje i Šerák, jako typickou a velmi rozšířenou formu zájmového vzdělávání dospělých s různým zaměřením (naučným, technickým, sběratelským, sportovním, společenským, uměleckým apod.). Jako jednu z nejrozšířenějších forem zájmového vzdělávání dospělých zmiňuje také **vzdělávací kurz**.⁵⁸

Šerák uvádí rozdělení forem zájmového vzdělávání i z jiných pohledů. Jako první je **základní rozdělení vzdělávacích forem dle vysokoškolského zákona:**

- *prezenční* (přednášky, semináře, kurzy),
- *distanční* (zejména multimediální formy studia – kurzy výpočetní techniky, jazykové vzdělávání),
- *kombinované*.

Další rozdělení je **z pohledu kontaktu a aktivity účastník – lektor:**

- *individuální* (vysoce individualizované vzájemné působení účastník - lektor),
- *skupinové* (aktivita na straně účastníků, lektor organizuje, motivuje a facilituje),

⁵⁷ BEDNÁŘÍKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 55-57. ISBN 80-244-1356-6.

⁵⁸ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 78. ISBN 978-80-7367-551-6.

- *frontální* (hromadná výuka s hlavním lektorem),
- *smíšené* (kombinace výše uvedených).

Z hlediska frekvence:

- *jednorázové*,
- *cyklické*.

S důrazem na kooperaci:

- *kooperativní*,
- *participativní*,
- *individualizované*.

Velký význam a důležitost má **sebeřízené učení**, které je v segmentu zájmového vzdělávání dospělých podstatou a hlavní ideou, často jde proto o sebevzdělávání a sebevýchovu. Z výše uvedeného vyplývá patrný i koncept zájmového vzdělávání dospělých, stojící na dvou základních pilířích, kterými jsou učící se dospělý (sebeřízená a autonomní osobnost) a andragog jako facilitátor (poradce při učení).⁵⁹

3.1.5 Metody typické pro zájmové vzdělávání dospělých

Metoda výchovně-vzdělávacího procesu je cesta, způsob dosažení cíle, nehmotný didaktický nástroj řízení učení se účastníka, při které do interakce lektor – účastník vkládá lektor informace s učivem, a zároveň stanoví účastníkovi strategii pro dosažení cíle. Důležité je ale poznamenat, že v různých pramenech je možné setkat se s nejednotným pojetím a výkladem této kategorie, např. ve smyslu, že jeden autor o přednášce mluví jako o formě, jiný jako o metodě.⁶⁰

Podle informací, které uvádí Šerák⁶¹, a na základě studia dostupných zdrojů platnost potvrzují, problematikou členění a využívání didaktických metod ve vzdělávání dospělých se zabývá řada různých autorů (např. Mužík, Koubek, Plamínek). Takto dostupná literatura se ale zaměřuje především na vzdělávání profesní a podnikové, ale o metodách typických pro zájmové vzdělávání již uvedené publikace pojednávají minimálně. Šerák se proto tomuto popisu vzhledem k zájmovému vzdělávání věnuje

⁵⁹ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 77-79. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁶⁰ KALNICKÝ, J. *Systémová andragogika*. Ostrava: Repronis, 2007, s. 57-58. ISBN 978-80-7368-489-1.

⁶¹ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 67-76. ISBN 978-80-7367-551-6.

podrobně, přičemž uvádí, že v edukačních aktivitách se metody často vzájemně propojují a střídají. Konkrétně uvádí tyto **metody typické pro zájmové vzdělávání**:

- **Jednorázová přednáška** jako základní a stále nejrozšířenější metoda zájmového vzdělávání. Výhodou je časová, finanční i organizační nenáročnost. Typická je jednosměrnost komunikace a pasivita účastníků, průběžné odpovídání na jejich dotazy s možností zahrnutí závěrečné diskuze. Jako podklady mohou účastníkům sloužit písemné materiály, ilustrační doplnění lze pomocí multimediální prezentace.
- **Přednáškové cykly** představují variantu přednášky s dlouhodobým rázem.
- **Besedy či řízené diskuze** se zaměřením na různou problematiku, ve které se účastníci alespoň částečně orientují a aktivně se zapojují, formulují své dotazy či názory. Role edukátora je redukována, důležité jeho úvodní slovo, představení problematiky, podnícení zájmu a nastolení participativní atmosféry. Působí také jako facilitátor diskuze.
- **Výchovný koncert** je další metodou zájmového vzdělávání s cílem vzbuzování zájmu o konkrétní hudební směr, nástroj nebo interpreta. Významnou roli hraje doprovodné slovo lektora či umělce s důležitým aspektem zachování správného poměru hudby a mluveného slova. Koncerty mohou být tradiční, audiovizuální, mohou také kombinovat živou hudbu s multimediální prezentací.
- **Exkurze** jsou oblíbené zejména pro jejich názornost a úzkou provázanost s praxí. Můžou být kombinované s besedou či přednáškou, promítáním dokumentu či se samostudiem. Očekává se, že účastníci také kladou dotazy, na které odpovídá vedoucí exkurze, případně zaměstnanci navštíveného zařízení.
- **Animace**, založená na pozitivní motivaci a nabídce různých možností seberealizace od pohybových, přes kulturní aktivity a vzdělávání, dále na mobilizaci a facilitaci individuálních aktivit, je nástrojem podporujícím kreativitu, komunikaci a participaci. Cílem je dosažení pozitivních sociálně-emočních zážitků účastníků. Velmi často právě přes prvky hry podporuje aktivní zapojení individuálních zájemců. Je spojována s problémovými skupinami, jako např. alkoholici, drogově závislí, workoholici apod. Také animace probíhá v rámci různých rekreačních

aktivit, přes animátory z turistických center, dále v edukačních aktivitách muzeí, galerií, zoologických zahrad.

- **Hra** je stále využívanější metodou ve sféře zájmového vzdělávání nejen u dětí, ale i u dospělých. Poskytuje téměř neomezené možnosti v propojení edukačního záměru s osobním prožitkem a s praktickým konáním. Je vhodná při nastolení určitých modelových situací souvisejících s řešením různých problémů apod. Využívá se zejména tam, kde je jako edukační cíl stanovena určitá schopnost či dovednost (např. v komunikaci, rétorice, argumentaci, rozvoji osobnosti, představitosti). Mezi terapeutické účinky hry patří posílení sebedůvěry, psychické odolnosti, odbourávání bariér apod. Znamé jsou různé druhy her a herních metod, využívaných ve vzdělávání dospělých nejen pro navození atmosféry příznivé pro učení (uvolňovací, seznamovací, zakončující apod.), ale také jako samotné vzdělávací herní metody (simulace, alterace, charakterizace). Využívané jsou i v aktivitách některých muzeí (historické či profesní hry), dále hry při výuce cizích jazyků, v experimentální archeologii apod. Z hry vycházejí koncepty **zážitkové pedagogiky**, zahrnující outdoorové aktivity (plavba, horolezectví, túra, jízda na kole, na koni...) i indoorové aktivity (hraní rolí, případové studie, modelové situace). V závěru kurzu hodnotí účastníci prožitky a důležité momenty.

I když metody mají převážně univerzální charakter a způsob jejich aplikace závisí na konkrétních podmínkách edukační reality, je důležité již při plánování a organizování výuky rozhodnout o použití vhodných metod, například vzhledem k cílům a obsahu akce, dle zkušeností edukátora, složení cílové skupiny (věk, vzdělání, profes, motivace, úroveň znalostí apod.). Vhodná kombinace metod (např. přednáška s exkurzí nebo cvičením) pak také může rozhodnout o úspěšnosti vzdělávací akce.⁶²

⁶² ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 67-76. ISBN 978-80-7367-551-6.

3.2 Současná situace zájmového vzdělávání dospělých v ČR

Hodnota a prestiž vzdělání v současnosti stále roste a proto i stále více lidí cítí potřebu participovat na dalším vzdělávání. Vzdělávání dospělých se stalo součástí personální politiky v organizacích, prudce roste i podíl nestátní nabídky na vzdělávání dospělých. Učení čím dále víc souvisí s konzumním způsobem života a kultivací vlastního životního stylu. Vzdělávání stále více probíhá i v rámci nových sociálních hnutí jako např. ekologické, alternativní, také se rozmáhají vzdělávací formy zaměřené na vnitřní svět osobnosti týkající se tělesnosti, emocí a duchovního světa (terapeutické formy, sebepoznání, jóga, meditace, sebeléčení, různé techniky zvládání stresů apod.). Vzdělávání dospělých probíhá v rostoucí míře vně andragogických institucí, při práci a trávení volného času. Popisované změny jsou důsledkem společenského vývoje, měnících se nároků na lidi, jejich vzdělanostní úroveň, změny jsou i v hodnotovém zaměření současného člověka. Dnešní lidé jsou náročnější, kritičtější, vzdělanější a vybíravější.⁶³

3.2.1 Organizační zajištění

Celá oblast zájmového vzdělávání je velmi roztříštěna do různých vzájemně nepropojených segmentů, které se kromě jiného liší svými cíli i zájmy. Proto jakákoli kategorizace popisující organizační zajištění zájmového vzdělávání je nedokonalá a neúplná. Stručně lze říct, že zájmové vzdělávání v ČR poskytující instituce, které se primárně zabývají vzděláváním, dále instituce, které mají vzdělávání jako sekundární činnost (knihovny, galerie apod.) a instituce, které se vzdělávání věnují souběžně s jinými činnostmi (např. kulturní domy, kroužky, spolky, ekologické organizace apod.), přičemž zřizovatelem může být stát nebo orgány státní správy, kraje či obce, občanská sdružení a nadace, církevní a náboženské společnosti nebo soukromé subjekty. Může se jednat o různý typ organizace: od škol a školských institucí, přes neziskové organizace, komerční vzdělávací instituce až po jednotlivé podniky převážně pro své zaměstnance. Také zdroje informací o nabídce mají různorodý charakter a kolísavou kvalitu a pokusy o vytvoření komplexní centrální databáze jsou neúplně, oborově nebo regionálně zaměřené spíše na další profesní vzdělávání.⁶⁴

⁶³ BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008, s. 27-28. ISBN 978-80-247-2580-2.

⁶⁴ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 95-113. ISBN 978-80-7367-551-6.

3.2.2 Motivace a bariéry zájmového vzdělávání

Zahraniční publikace⁶⁵ sumarizuje různé studie zabývající se motivy pro účast ve vzdělávání dospělých a uvádí tyto **obecné důvody vzdělávání se v dospělosti**: touha po poznání; dosažení osobních rozvojových cílů; splnění profesních cílů; dosažení cílů společnosti; soulad s vnějšími formálními požadavky, případně s naléháním druhých; nalézání aktivit, úniku, zábavy, povzbuzení; splnění ekonomických potřeb; splnění potřeb souvisejících náboženstvím a vírou; splnění rodinné odpovědnosti; zahájení osobního rozvoje.

Dle Průzkumu vnímání problematiky vzdělávání dospělých u laické a odborné veřejnosti, který v roce 2009 dělala společnost Donath-Burson-Marsteller v ČR, jsou nejčastějšími důvody vzdělávání se v dospělosti: udržení kroku s dobou, konkurenceschopnost na trhu práce a ve společnosti, dosažení svých profesních cílů, otevření obzorů a dalších možností, dobrý pocit z osobního rozvoje a využití volného času zajímavým způsobem. Většina respondentů svou aktivitu odkazuje právě do oblasti neformálního a zájmového vzdělání jako je četba více či méně odborných knih, tisku, sledování zpráv, hledání informací na internetu, samostudium atd. Zájmová témata jako hudba, tanec, dekorace atd., patří dále s cizími jazyky, informačními a komunikačními technologiemi a dalšími, mezi preferované směry vzdělávání lidí v dospělosti.

Jako **bariéry systematického vzdělávání v dospělosti** jsou uváděny nejčastěji finanční a časová náročnost, nedostatek motivace, nízká informovanost a nedůvěra v efektivnost vzdělávání (zejména v souvislosti s hledáním práce).⁶⁶

3.2.3 Silné a slabé stránky zájmového vzdělávání

Šerák v publikaci *Vzdělávání na doživotí* uvádí, že do budoucna se dá očekávat neustále rostoucí počet lidí zabývajících se ve volném čase zájmovým vzděláváním. Situaci v oblasti zájmového vzdělávání dospělých ani zdaleka není ideální. Kupříkladu, nabídka zájmového vzdělávání je mimo velká města zatím minimální. Výzkumy

⁶⁵ EDWARDS, R., S. SIEMINSKI, D. ZELDIN. *Adult learners, education and training*. New York: Routledge. 2013, s. 23. ISBN-13: 978-0-415-08982-1.

⁶⁶ JELÍNEK, T. *Vzdělávání dospělých v ČR: Průzkum vnímání problematiky vzdělávání dospělých u laické a odborné veřejnosti*. Praha: Donath-Burson-Marsteller, 2009, s. 7-8. Dostupné z: <http://www.dbm.cz/pfile/1Vysledna%20zprava%20pruzkum%20vzdelavani.pdf>

naznačují, že až 40% všech veřejně přístupných aktivit dalšího vzdělávání v ČR je soustředěno v Praze a okolí.⁶⁷

Dále Šerák ve stejné publikaci popisuje situaci zájmového vzdělávání dospělých přehledně formou silných a slabých stránek. Mezi **silné stránky zájmového vzdělávání v ČR** řadí: otevřenost pro širokou veřejnost, dynamický rozvoj, flexibilitu cílů i realizace, mnohotvárnost přístupů, pestrost nabídky a využití netradičních forem a metod. **Slabými stránkami zájmového vzdělávání v ČR jsou:** podfinancované systémy, orientace na určité cílové skupiny, nedostatek informačních zdrojů, neexistující legislativa, kolísavá úroveň realizovaných aktivit a proměnlivá obsahová a organizační kvalita.⁶⁸

3.2.4 Návrhy a doporučení

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha navrhuje, aby se výdaje jednotlivce na vzdělávání dospělých staly odečitatelnou položkou ze základu daně z příjmu fyzických osob, a aby nositelem tohoto úkolu bylo Ministerstvo financí. Dále uvádí i fakt, že rozsah, intenzitu a další parametry vzdělávání dospělých ovlivňuje celkové společenské prostředí, jež může vzdělávání podporovat nebo retardovat. Proto by mělo dojít také k širšímu prosazování celoživotního vzdělávání jako hodnoty na vyšších příčkách žebříčku společnosti i jednotlivce, větší pozornost by mu měli věnovat politici i média, hromadné sdělovací prostředky, zejména veřejnoprávní televize a rozhlas, jejichž podíl na těchto činnostech je neúměrně nízký. Podpora by měla být i v oblasti využívání informačních technologií ve vzdělávání, vzdělávacích, osvětových a kulturních činnostech různých institucí (muzea, knihovny) apod. V Bílé knize je dále doporučováno vytvoření právního rámce pro vzdělávání dospělých s vymezením pravomocí a odpovědnosti všech aktérů včetně stanovení pravidel financování, dále kniha doporučuje vypracovat a zavést soustavu finančních a nefinančních pobídek pro zaměstnavatele, zaměstnance, poskytovatele vzdělávání i pro jednotlivce, aby se zvyšoval jejich zájem o vzdělávání. Jako další doporučení uvádí založení mechanismů systémového rozvoje vzdělávání dospělých. Finanční

⁶⁷ ŠERÁK, M. In: KADLECOVÁ, K., I. LAMPER. *Vzdělávání na doživotí: Další vzdělávání dospělých v Praze, jeho cíle, perspektivy a metody*. Praha: Respekt institut, 2008, s. 33. ISBN 978-80-904153-0-0.

⁶⁸ Tamtéž s. 33.

a politická podpora státu a společnosti je v tomto smyslu základem pro vytvoření vhodných podmínek strategických změn.⁶⁹

I když uvedený Národní program je z roku 2001, tyto myšlenky jsou stále platné a jak i Šerák uvádí, situace v oblasti zájmového vzdělávání dospělých má ještě daleko k ideálu.⁷⁰ O tom svědčí i podmínky v oblasti legislativy, jak je dále uvedeno.

3.2.5 Platná legislativa

Šerák poznamenává, že „*oblast vzdělávání dospělých, včetně zájmového vzdělávání, je poznamenána zpožděním legislativních změn za vývojem praxe*“⁷¹.

Stále více členských států EU disponuje samostatným zákonem o dalším vzdělávání dospělých, u nás tomuto nejbližší je zatím jenom *Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání)*. Zájmovému vzdělávání, i když ne v přímé souvislosti se vzděláváním dospělých, se dále blíže věnuje *Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání* a *Vyhláška č. 279/2012 Sb., kterou se mění vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění vyhlášky č. 109/2011 Sb.*

Okrajově je vzdělávání dospělých dále uvedeno v *Zákonu č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* a *Zákonu č. 472/2011 Sb., kterým se mění školský zákon*. Zájmové vzdělávání je zde vztahováno ke školským zařízením pro děti a žáky, mluví se o střediscích volného času, školních družinách a školních klubech. Studium pro dospělé je zmiňováno např. v § 109 *Základní umělecké vzdělávání*, kde je uvedeno, že „*základní umělecká škola organizuje přípravné studium, základní studium I. a II. stupně, studium s rozšířeným počtem vyučovacích hodin a studium pro dospělé*“⁷².

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), např. v § 60 *Celoživotní vzdělávání*, se okrajově dotýká i zájmového vzdělávání, kde v odstavci 1 uvádí, že „*v rámci své vzdělávací činnosti*

⁶⁹ KOTÁSEK, J., et al. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, nakl. Tauris. MŠMT, 2001, s. 83-88. ISBN 80-211-0372-8.

⁷⁰ ŠERÁK, M. In: KADLECOVÁ, K., I. LAMPER. *Vzdělávání na doživotí: Další vzdělávání dospělých v Praze, jeho cíle, perspektivy a metody*. Praha: Respekt institut, 2008, s. 33. ISBN 978-80-904153-0-0.

⁷¹ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 117. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁷² *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*, § 109.

*může vysoká škola poskytovat bezplatně nebo za úplatu programy celoživotního vzdělávání orientované na výkon povolání nebo zájmově. Bližší podmínky celoživotního vzdělávání stanoví vnitřní předpis. Účastníci celoživotního vzdělávání s ním musí být seznámeni předem.*⁷³

Pokud do problematiky zařadíme i profesní vzdělávání, je důležité uvést, že většinu aktivit s tím spojených garantuje ministerstvo práce a sociálních věcí a legislativně je tato oblast regulována např. *Zákonem č. 262/2006 Sb., zákoníkem práce* a dále *Zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti*. Vzdělávání dospělých se ale týká i dalších ministerstev. Kromě rezortu práce a školství dále mnoho aktivit zájmového vzdělávání dospělých spadá do kompetence ministerstva kultury (muzea, galerie, planetária...), dále zdravotnickou osvětu má na starosti ministerstvo zdravotnictví, ekologickou osvětu ministerstvo životního prostředí.⁷⁴

Dle *Zákona o krajích č. 129/2000 Sb.*, by měli kraje zřizovat výbory pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost a zakládat regionální centra celoživotního vzdělávání. Orientace je ale převážně na formální školský systém. Oblast dalšího vzdělávání je pak nejvíce zaměřena na vzdělávání profesní. Co se týče řízení kvality, jak Šerák uvádí, instituce, které nabízejí své služby na poli dalšího vzdělávání, nemají povinnost prokazovat odborné zajištění své činnosti, pokud se ovšem nejedná o instituce, které chtějí poskytovat další profesní vzdělávání v rámci specifických profesí (žádají pak o akreditaci rezortně příslušné orgány) a dále instituce pořádající rekvalifikační kurzy nebo jazykové vzdělávání, které se považuje za studium (akreditaci uděluje rezort školství).⁷⁵

⁷³ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), § 60.

⁷⁴ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 118. ISBN 978-80-7367-551-6.

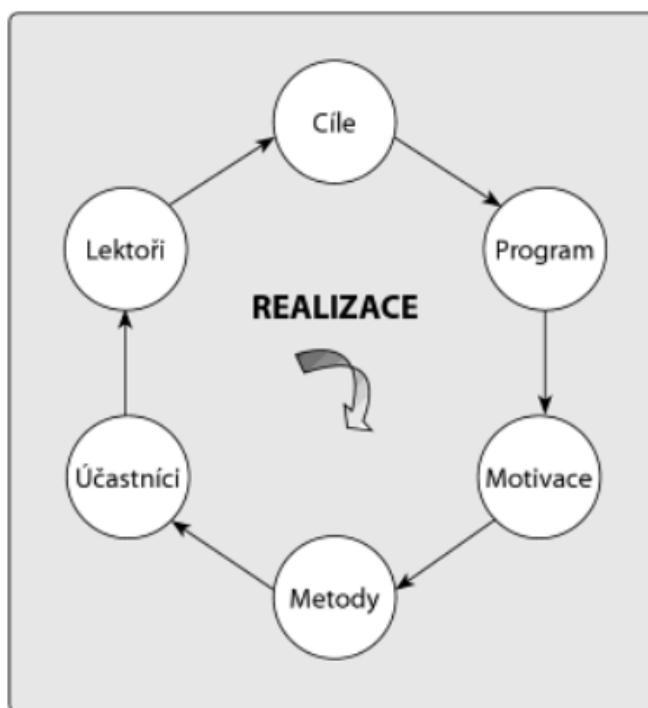
⁷⁵ Tamtéž s. 118.

3.3 Lektori a účastníci jako prvky realizace vzdělávání

Vodák a Kucharčíková popisují 6 prvků realizace vzdělávání (názorně obr. 5):

- **cíle**, které můžeme rozdělit na programové (celého programu) a cíle kurzu (jednotlivých vzdělávacích aktivit),
- **program**, přičemž důležitými údaji jsou: den, čas, téma, jméno lektora, místo, metoda a případně pomůcky,
- **motivace** zaměstnanců k učení a zvyšování vlastního potenciálu je dalším důležitým prvkem procesu realizace vzdělávání,
- **metody**, které v ideálním případě napomohou zvyšování kompetencí, aktivity a zájmu účastníků a také umožní, aby teoretické vědomosti byly aplikovány na situace reálného života,
- **účastníci**, jejich složení, motivační připravenost a zázemí a
- **lektori** s vhodnými osobnostními předpoklady, kteří umí správným způsobem podat požadované téma.⁷⁶

Obrázek 5: „Prvky procesu realizace vzdělávání“

Zdroj⁷⁷: Vodák, J., A. Kucharčíková, 2011, s. 99, přímá citace.

⁷⁶ VODÁK, J., A. KUCHARČÍKOVÁ. *Efektivní vzdělávání zaměstnanců. 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2011, s. 99-117. ISBN 978-80-247-3651-8.

Dále se věnuji živým prvkům realizace vzdělávání, kterými jsou účastníci a lektori, přičemž ostatní prvky jsou již průběžně popisovány v předchozích kapitolách.

3.3.1 Lektor – vzdělavatel dospělých

Nejčastěji se dle Bednařikové v praxi rozlišují tři základní typy vzdělavatelů dospělých: profesionální vzdělavatelé na plný úvazek, vzdělavatelé dospělých na částečný pracovní úvazek a dobrovolní (příležitostní) vzdělavatelé dospělých.⁷⁸

Lektor je v andragogickém pojmovém vymezení řídicí činitel edukačního procesu (učitel teorie, instruktor, trenér, konzultant či patron)⁷⁹. Činnost lektora ve vzdělávacím procesu je vyvrcholením práce na vzdělávacím projektu, kdy by měl lektor splňovat očekávání nejen účastníků vzdělávání, ale i organizátorů. Podílí se na plánování, organizování, řízení a kontrole výuky. Sám by měl také znát v předstihu i strukturu účastníků, analytické informace o skupině, které Bednařiková řadí do základu lektorské práce.⁸⁰

Účinnost práce lektora přímo souvisí s jeho didakticko-psychologickou připraveností a odbornou způsobilostí. Mezi osobnostní předpoklady práce lektora řadíme hlavně široký rozhled, mravní vybavenost, optimismus, takt se smyslem pro humor, didaktickou tvořivost, rozhodnost, rozvážnost a spravedlnost. Důležitá je také androdidaktická způsobilost utřídit vědomosti do určitého systému, aplikovat je do praktické sféry, řídit a organizovat učební procesy s účastníky tak, aby jim co nejpřístupnější cestou učivo odevzdal, co zahrnuje i přijatelný časový limit a celkovou tvořivou atmosféru.⁸¹

3.3.2 Účastník zájmového vzdělávání dospělých

Dospělý účastník edukačního procesu je v širším smyslu každý, kdo se tohoto procesu zúčastňuje. Z pohledu andragogiky se za dospělého považuje člověk, který ukončil přípravu na povolání ve školském systému, má minimálně 15 let a zařadil se

⁷⁷ Tamtéž s. 99.

⁷⁸ BEDNÁŘIKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 26. ISBN 80-244-1356-6.

⁷⁹ KALNICKÝ, J. *Systémová andragogika*. Ostrava: Repronis, 2007, s. 118. ISBN 978-80-7368-489-1.

⁸⁰ BEDNÁŘIKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 31. ISBN 80-244-1356-6.

⁸¹ KALNICKÝ, J. *Systémová andragogika*. Ostrava: Repronis, 2007, s. 119. ISBN 978-80-7368-489-1.

do pracovního procesu, případně je nezaměstnaná (pokud předtím již pracovala), nebo je ženou/mužem v domácnosti, anebo důchodcem/důchodkyní.⁸²

Zájmové vzdělávání je vyvolané individuálními potřebami. Aktuální informace o účastnících vzdělávání dospělých ve volném čase nám poskytuje Kalenda ve výsledcích výzkumného šetření, které proběhlo ve spolupráci se společností FOCUS, Marketing & Social Research během podzimu 2013, přičemž do výzkumu se zapojilo 1022 osob z celé ČR. Výsledky ukazují, že zastoupení dospělých vzdělávajících se ve volném čase je velmi malé. Pouze asi každý dvacátý Čech se ve svém volném čase vzdělává pravidelně. Přibližně 4 % Čechů se účastní občasně a 7 % uvádí účast nevyšší jak jedenkrát ročně. Dle tohoto výzkumu jsou typickými účastníky vzdělávání dospělých ve volném čase vysoce kvalifikovaní pracovníci a osoby působící ve vyšším managementu (47 %), střední řídicí pracovníci a majitelé menších firem (33 %), osoby z domácností s čistým příjmem vyšším jak 40 000 Kč měsíčně (36 %), velmi kvalifikovaní řídicí pracovníci (34 %), jedinci s vysokoškolským vzděláním (32 %), lidé ve věku 25 až 34 let (26 %), každodenní uživatelé internetu (23 %).

Naopak osobami, které se prakticky neúčastní neformálního vzdělávání dospělých, jsou lidé starší 55 let, manuálně pracující, osoby se základním vzděláním, nezaměstnaní, osoby z domácností, které mají čistý příjem nižší jak 16 000 Kč měsíčně, dále osoby s nejnižším socioekonomickým statutem, jedinci se základním vzděláním a osoby, které vůbec nepoužívají internet.

Jak je v závěru výzkumné zprávy uvedeno, není zcela jasné, zdali je tato exkluze způsobena neexistující dostatečnou poptávkou vzdělávacích kurzů pro tyto osoby, vysokou finanční náročností současné nabídky, nebo tím, že by dosavadní zkušenosti většiny dospělých byli negativní.⁸³

Na část z těchto nejasností se snaží odpovědět i následující praktická část této bakalářské práce.

⁸² KALNICKÝ, J. *Systémová andragogika*. Ostrava: Repronis, 2007, s. 122. ISBN 978-80-7368-489-1.

⁸³ KALENDA, J. *Aktuální stav vzdělávání dospělých ve volném čase*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2013, s. 3-4. Dostupné z: <http://www.zkola.cz/sofia/potreby/pruzkumy-v-oblasti-dalsiho-vzdelavani/Documents/Aktu%C3%A1ln%C3%ADstav%20stav%20vzd%C4%9B%C3%A1v%C3%A1n%C3%ADdosp%C4%9B%C3%BDch%20ve%20voln%C3%A9m%20C4%8Dase.pdf>

PRAKTICKÁ ČÁST

Tato praktická část se vztahuje k šetření, které bylo prováděno ve dvou nejmenovaných privátních vzdělávacích institucích v Praze, orientujících se zejména na pořádání umělecko-řemeslných zájmových kurzů. Jedná se o andragogický výzkum, kterého předmětem je vzdělávání dospělých a celoživotní vzdělávání⁸⁴.

4 METODOLOGIE

V níže uvedených podkapitolách jsou dále uvedeny konkrétní náležitosti související s metodologickým základem šetření.

4.1 Cíle práce

Hlavními cíli této praktické části bylo dle zadání tématu bakalářské práce prozkoumat a zmapovat funkčnost, parametry, pozitiva, negativa a také i další důležité aspekty v cíleně vybrané privátní instituci, která je organizátorem zájmového vzdělávání dospělých a orientující se především na pořádání umělecko-řemeslných zájmových kurzů pro dospělé.

4.2 Konkretizace problému a vymezení výzkumných cílů

Konkretizace problémů se týká dvou skupin lidí: dospělých účastníků kurzů zájmového vzdělávání a dále poskytovatelů a organizátorů zájmových vzdělávacích volnočasových aktivit pro dospělé.

Nejprve tedy bylo důležité stanovit si a pojmenovat určitý konkrétní problém v dané oblasti, přičemž se dá říct, že se jednalo o několik menších dílčích problémů. Jak Průcha uvádí, „*prioritní je rozpoznat, co má být předmětem a cílem výzkumu, a teprve potom je nutno přikročit k následnému kroku, tj. zvažovat a volit metody, které jsou nejvhodnější pro daný výzkum.*“⁸⁵

Co se týká **účastníků kurzů zájmového vzdělávání**, úvodem do problému je definice následujících otázek: Jak účastníci kurzů zájmového vzdělávání chápou tuto

⁸⁴ PRŮCHA, J. *Andragogický výzkum*. Praha: Grada, 2014, s. 16. ISBN 978-80-247-5232-7.

⁸⁵ Tamtéž s. 100.

oblast? Jde pouze o jejich pozitivní nebo naopak negativní pohled? Zařadili by kurzy zájmového vzdělávání do ucelené koncepce celoživotního učení? Jak doopravdy vnímají volnočasové aktivity? Jeví se z jejich pohledu jako smysluplné nebo pro ně nemají žádný konkrétní význam ani hlubší smysl? Jsou celkově spokojeni nebo nespokojeni? Jaká je ve skutečnosti nabídka kurzů zájmového vzdělávání dospělých? Je celkově dostatečná nebo nikoli?

Proto výzkumem bylo zapotřebí zjistit, jaký pohled mají účastníci kurzů zájmového vzdělávání dospělých na tuto oblast vzdělávání dospělých, zda hodnotí svoji účast jako pozitivní nebo negativní a dále, zda chápou zmíněnou oblast jako nedílnou součást cyklu jejich vlastního celoživotního učení. Dále bylo nutné účelně vyhodnotit, zda tito jednotliví účastníci vnímají navštěvované volnočasové aktivity jako smysluplné a jsou v tomto ohledu i celkově spokojeni, či nikoli. Třetí a poslední zbývající částí problému bylo komplexní zjišťování dostatečnosti nebo nedostatečnosti v nabídce pořádaných zájmových vzdělávacích aktivit, které navštěvují jednotliví účastníci.

Souhrnně tedy vzhledem cílům práce bylo konkrétně pomocí techniky dotazníkového šetření zjišťováno, zda jednotliví účastníci zájmového vzdělávání dospělých chápou tuto svoji volnočasovou aktivitu především v pozitivním slova smyslu a zároveň také jako důležitou součást oblasti jejich celoživotního učení. Kromě toho bylo i vedlejšími cíli účelně zhodnotit, jaký úhel pohledu mají účastníci na činnosti spojené se zájmovými aktivitami, jestli jsou pro danou skupinu smysluplné, zda cítí celkovou spokojenost a jestli je pro ně v naší současné společnosti tato poskytovaná nabídka dostatečná.

Mimo těchto cílů stanovených pro skupinu účastníků kurzů z oblasti zájmového vzdělávání dospělých bylo dále účelem této praktické části prozkoumat pomocí doplňujících otázek, jaký úhel pohledu nebo tedy konkrétně, jaké vlastní stanovisko zaujmají **jednotliví poskytovatelé a organizátoři zájmových vzdělávacích volnočasových aktivit pro dospělé** vzhledem k samotným účastníkům, dále sami k sobě a celkově také i k veřejnosti v souvislosti s pořádáním zájmových vzdělávacích kurzů a uskutečňováním činností z této oblasti.

4.3 Typ výzkumu a techniky sběru dat

V případě této bakalářské práce se jednalo o **typ kvantitativního výzkumu**, který proběhl **pomocí techniky dotazníkového šetření** pro účastníky kurzů zájmového vzdělávání dospělých. Tato výzkumná technika byla vybrána proto, že s její pomocí se dá relativně v co nejkratším časovém období oslovit určitý větší počet respondentů a získat tím i veškeré podstatné informace a další důležité údaje k jejich dalšímu zpracování a také k následnému vyhodnocení. Pomocí dotazníkového šetření se dá velmi dobře oslovit větší množství respondentů a v průběhu krátkého časového horizontu takto získat i potřebný objem žádaných informací. Výhody a nevýhody kvantitativního výzkumu a dotazníku uvádí i Hendl, přičemž jednou z nevýhod je, že při technice dotazníkového šetření nemusí být zpravidla respondent v přímém osobním kontaktu se zadavatelem dotazníku, a proto při jakémkoliv nepochopení zadaným otázkám není již zadavatel nablízku, aby dokázal lépe vysvětlit vlastní zadání nebo určitou nesrozumitelnou otázku⁸⁶. Této negativní skutečnosti bylo nutné předejít zejména dostatečně kvalitním a srozumitelným vysvětlením všech zadaných otázek, které dotazník obsahuje. V úvodu dotazníku byly navíc vydefinovány i pokyny pro úspěšné vyplnění.

Kromě toho byla však použita také i netradiční forma techniky sběru dat, pomocí elektronického zpracování **doplňujících otázek** kladených poskytovatelům a organizátorům zájmových vzdělávacích kurzů podobně, jako ve strukturovaném standardizovaném rozhovoru.

4.4 Postup výzkumu, výběr účastníků a časová organizace

4.4.1 Dotazníkové šetření

V praxi bylo respondentům rozdáno celkově 179 dotazníků, z nichž se zpět vrátilo celkově 100 dotazníků. Dotazníky byly rozděleny pouze do dvou skupin, z nichž první čítala 90 dotazníků a druhá zbylých 89 dotazníků. Každá jednotlivá skupina dotazníků byla určena pro jinou instituci. Umístění dotazníků proto proběhlo nezávisle na sobě na dvou různých místech. Obě tato místa byla však sídlem dvou nejmenovaných organizací zaměřujících se na pořádání činností, aktivit a kurzů

⁸⁶ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, s. 46-49. ISBN 80-7367-040-2.

z oblasti zájmového vzdělávání dospělých, které se přímo specializují na umělecko-řemeslné zájmové kurzy. Dotazníky byly v těchto institucích uloženy ve speciálně zhotovených schránkách s doprovodným popisem a srozumitelnými instrukcemi pro jednotlivé respondenty, kteří měli možnost si dotazníky ze schránek vyzvednout, poté je přečíst, vyplnit a znovu je vložit zpět na jejich původní místa.

Z etického hlediska je určitou předností techniky dotazníkového šetření i její anonymní forma, při které samotný respondent nemusí poskytovat své konkrétní osobní identifikační údaje, a přesto může odpovědět na kladené otázky, ve kterých uvede mnoho důležitých údajů či informací, aniž by trpěl pocitem vlastní újmy, týkající se zejména jeho osoby a zveřejněných citlivých dat.

Z časového hlediska trval kompletní proces sběru dat v institucích od 09. 12. 2014 do 20. 01. 2015, tedy od umístění schránek s dotazníky, až po jejich konečné vyzvednutí. Poté již proběhlo v následujícím čase samotné vyhodnocení a zpracování všech získaných údajů.

4.4.2 Doplnující šetření

Pro celkové doplnění všech důležitých údajů bylo při samotném výzkumu potřeba zkontaktovat také malou skupinu poskytovatelů zájmového vzdělávání dospělých, tedy organizátory aktivit. K získání doplňujících informací od několika vybraných pořadatelů kurzů zájmového vzdělávání dospělých byla zvolena netradiční forma sběru dat. Jednalo se o elektronickou formu kladení otázek, které byly upraveny do podoby připomínající standardizovaný strukturovaný rozhovor. Na tomto základě bylo poté celkově možno zpracovat, doplnit a vyhodnotit potřebná výstupní data.

Doplňující otázky byly elektronickou formou zaslány na e-mail čtyřem poskytovatelům a organizátorům zájmových vzdělávacích kurzů, kteří jsou zároveň lektoři, celkem ze dvou privátních vzdělávacích institucí orientujících se zejména na pořádání umělecko-řemeslných zájmových kurzů. Odpovědi byly obdrženy od třech těchto osob, jedna lektorka se omluvila. Tento proces sběru dat probíhal v průběhu února 2015. Při vyhodnocování byla rovněž dodržena anonymita zúčastněných.

4.5 Hlavní hypotézy a klíčové otázky

4.5.1 Technika dotazníkového šetření

Vytvořený a dále použitý dotazník byl celkově složen z 20 výzkumných otázek, které byly konkrétně zaměřeny na oblast zájmového vzdělávání dospělých s cílenou orientací na přímé jednotlivé účastníky kurzů, aktivit a činností z tohoto sektoru.

Veškeré otázky byly zformulovány především za účelem zjištění konkrétního vztahu a postoje účastníků zájmového vzdělávání k celoživotnímu učení, dále k vyhodnocení jejich smysluplnosti a spokojenosti a nakonec i ke stanovení míry dostatečnosti v souvislosti s nabídkou konkrétních pořádaných kurzů.

V dotazníku byly použity 3 typy zjišťovacích otázek⁸⁷:

- **otázky otevřené** - zde byla respondentovi nabídnuta možnost ke sdělení jeho názoru (otevřené otázky uvedené v dotazníku měly čísla: 5, 10, 13, 18, a 20),
- **otázky polouzavřené** - u tohoto typu otázek byla respondentovi poskytnuta možnost k výběru z uvedené nabídky konkrétních možností, ze kterých si poté bylo možno zvolit jednu či více variant odpovědí, nebo se také případně prezentovat i svým vlastním názorem, v případě, že by nabídka těchto uvedených možností k výběru nebyla pro respondenta dostatečně vyhovující (polouzavřené otázky uvedené v dotazníku měly čísla: 4, 9 a 17),
- **otázky uzavřené** - v této skupině otázek byla nabídnuta pouze možnost k výběru zodpovězení otázky na základě uvedené nabídky možností odpovědí (uzavřené otázky uvedené v dotazníku měly čísla: 1, 2, 3, 6, 7, 8, 11, 12, 14, 15, 16 a 19).

Doslovné znění plné verze zpracovaného dotazníku je uvedeno v příloze s označením A, která se nachází v přílohové části této bakalářské práce.

Dále jsou uvedeny konkrétní stanovené hypotézy a znění jednotlivých otázek dotazníku použitých k jejich ověřování.

⁸⁷ srov. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, s. 101-105. ISBN 80-85931-79-6.

Hypotéza č. 1:

Účastníci kurzů chápou oblast zájmového vzdělávání dospělých převážně pozitivně, jako nedílnou součást celoživotního učení.

V první hypotéze očekáváme, že jednotliví účastníci kurzů chápou zájmové vzdělávání dospělých v pozitivním smyslu a hodnotí jej celkově jako součást celoživotního učení.

Pro ověření této hlavní stanovené hypotézy č. 1 byly v dotazníku použity otázky s čísly 11, 12 a 13, konkrétně:

- 11) Zaznamenali jste některé negativní reakce ve vztahu k zájmovému vzdělávání dospělých?
- 12) Jakým způsobem obecně hodnotíte oblast zájmového vzdělávání dospělých?
- 13) Z jakých důvodů konkrétně jste se přihlásil/a/ na kurz zájmového vzdělávání dospělých?

Hypotéza č. 2:

Účastníci kurzů zájmového vzdělávání dospělých vnímají tuto volnočasovou činnost jako smysluplnou a jsou v tomto ohledu i celkově spokojeni.

U druhé stanovené hypotézy se domníváme, že převážná většina účastníků je přesvědčena o smysluplnosti zájmového vzdělávání dospělých a ze svého úhlu pohledu je přijímá s celkovou spokojeností.

Hypotézu č. 2: ověřují otázky č. 7, 8, 9, 10, 19 a 20 v dotazníku, doslovně:

- 7) Jaká je Vaše vlastní převažující životní zkušenost s účastí na zájmovém vzdělávání dospělých?
- 8) Považujete zájmové vzdělávání dospělých za smysluplnou činnost?
- 9) Jak byste charakterizoval/a/ svůj osobní vztah vzhledem k Vaší účasti na kurzech zájmového vzdělávání dospělých?
- 10) Co konkrétně Vám přináší oblast zájmového vzdělávání do Vašeho života? / Co považujete v tomto ohledu za nejdůležitější? /
- 19) Máte potřebu něco konkrétního změnit v souvislosti s Vaší účastí na kurzech zájmového vzdělávání dospělých?
- 20) Pokud jste odpověděl/a/ v předchozí otázce ano, uveďte prosím konkrétně co?

Hypotéza č. 3:

Nabídka pořádaných zájmových vzdělávacích aktivit je z pohledu účastníků hodnocena jako dostatečná.

Ve třetí zformulované hypotéze se předpokládá, že cílová skupina všech konkrétních dospělých účastníků kurzů využívá této nabídky dlouhodobě a celkovou nabídku těchto činností hodnotí jako dostačující.

Hypotéza č. 3 se v dotazníku ověřovala s pomocí otázek s čísly 14, 15, 16, 17 a 18. V následující části textu je uvedeno jejich kompletní shrnutí.

- 14) Myslíte si, že celková nabídka zájmových volnočasových vzdělávacích aktivit je z Vašeho pohledu dostatečná?
- 15) Jak často navštěvujete kurzy zájmového vzdělávání dospělých? /uved'te prosím přibližný odhad v průměru, dle Vašeho mínění/
- 16) Jak hodnotíte aktuální nabídku zájmových vzdělávacích kurzů na trhu?
- 17) O kterou oblast zájmového vzdělávání máte konkrétně největší zájem?
- 18) Která aktivita z oblasti zájmového vzdělávání dospělých Vám v nabídkách kurzů chybí?

4.5.2 Doplnující otázky

Dále bylo položeno elektronickou formou 22 otevřených otázek poskytovatelům a organizátorům zájmových vzdělávacích kurzů, přičemž hlavní pracovní otázkou v tomto smyslu je následující formulace:

Jaký úhel pohledu nebo tedy konkrétně, jaké vlastní stanovisko zaujímají **jednotliví poskytovatelé a organizátoři zájmových vzdělávacích volnočasových aktivit pro dospělé** vzhledem k samotným účastníkům, dále sami k sobě a celkově také i k veřejnosti v souvislosti s pořádáním zájmových vzdělávacích kurzů a uskutečňováním činností z této oblasti?

Odpověď na tuto pracovní otázku byla získána na základě **klíčových otázek s čísly 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 17, 18 a 20**. Dále uvádím jejich konkrétní znění:

- 6) Jaká je Vaše vlastní převažující životní zkušenost s prací v oblasti zájmového vzdělávání dospělých?

- 7) Jak byste charakterizoval/a svůj vztah vzhledem k Vaší práci? Čím je pro Vás práce?
- 8) Co konkrétně Vám přináší práce v oblasti zájmového vzdělávání dospělých do Vašeho života?
- 9) Co považujete za nejdůležitější ve své práci?
- 10) S jakými reakcemi ze strany veřejnosti ve vztahu k zájmovému vzdělávání dospělých jste se konkrétně setkali během své praxe při pořádání zájmových kurzů?
- 13) Jaká je Vaše současná nabídka zájmových vzdělávacích aktivit (kurzů)?
- 14) Jak jste spokojeni s návštěvností Vašich zájmových vzdělávacích kurzů?
- 15) Jak často (s jakou frekvencí) navštěvují jednotliví účastníci Vaše zájmové kurzy?
- 17) O které zájmové vzdělávací aktivity z nabídky Vašich kurzů je celkově největší zájem?
- 18) O co konkrétně byste do budoucna rád/a/ rozšířil/a/ nabídku zájmových vzdělávacích aktivit, které v současnosti pořádáte?
- 20) Co byste chtěl/a/ změnit ve stylu Vaší současné práce?

Dále v poslední doplňující otázce číslo 22 byl **prostor pro vlastní další postřehy**, konkrétně ve znění:

- 22) Zde je prostor pro Vaše další postřehy a důležitá sdělení z Vašeho pohledu lektora (lektorky) na problematiku zájmového vzdělávání dospělých a pořádání zájmových kurzů. /Uveďte zde prosím, co vše považujete za nejdůležitější/?

5 ANALÝZA VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

V této části jsou analyzovány výsledky šetření metodologicky popisovaného v předchozí kapitole, přičemž výsledky jsou rozděleny na dvě části dle účastníků výzkumu. V první části jsou zpracovány výsledky výzkumu u účastníků zájmového vzdělávání získané pomocí techniky dotazníkového šetření a v druhé části jsou výsledky doplňujících otázek položených poskytovatelům a organizátorům zájmových vzdělávacích kurzů.

5.1 Dotazníkové šetření u účastníků zájmového vzdělávání

Celkové vyhodnocení všech důležitých informací v této části bylo provedeno na základě 100 vyplněných dotazníků navrácených od jednotlivých respondentů.

Již před vlastním oslovením respondentů panovalo očekávání, zda bude dotazník pro většinu z těchto všech dotazovaných smysluplným a také přínosným prostředkem, například k zamyšlení nad jejich každodenní pracovní náplní nebo také i nad jakýmsi smyslem jejich vlastní práce. Na straně druhé byly skutečné obavy z nízké návratnosti vyplněných dotazníků zpět od těchto všech oslovených respondentů. Hlavním důvodem těchto obav bylo především velké osobní, pracovní a také časové vytížení jednotlivých oslovených účastníků kurzů zájmového vzdělávání dospělých (tedy respondentů).

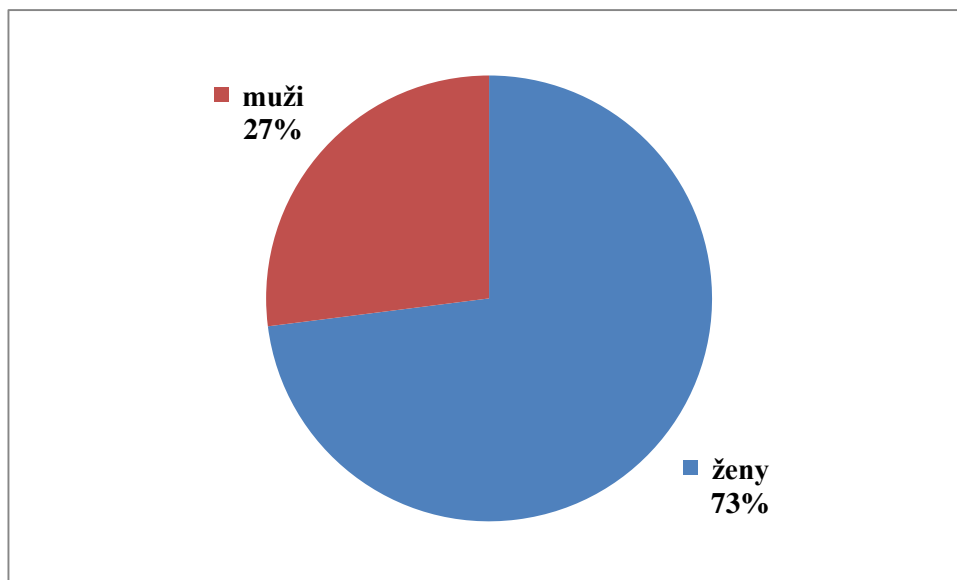
5.1.1 Charakteristika výzkumného vzorku

Dotazník byl celkově určen pro účastníky (ženy a muži), kteří navštěvují nejrůznější druhy kurzů a další podobné volnočasové aktivity v souvislosti se zájmovým vzděláváním dospělých. Respondenty, kteří byli osloveni v tomto výzkumu (při dotazníkovém šetření) byli zcela neznámí, anonymní lidé. **Celkový výzkumný vzorek** je tvořen ženami a muži převážně z území hlavního města Prahy a blízkého přilehlého okolí (pouze však ze dvou vybraných zařízení poskytujících nabídku zájmového vzdělávání se zaměřením na umělecko-řemeslné kurzy).

Celkový počet všech rozdaných dotazníků byl 179. Jejich zpětná návratnost následně čítala 100 vyplněných dotazníků, tedy přibližně 55,87 % všech zúčastněných respondentů. V celkovém počtu všech navrácených dotazníků převažovaly dotazníky vyplněné od žen (73 dotazníků – tedy 73 %). Mužská část odpovídajících respondentů

tvořila naopak menší podíl ze všech navrácených dotazníků (27 dotazníků – tedy 27 %). Vzájemný poměr celkového počtu všech zúčastněných respondentů podle jejich **pohlaví** znázorňuje graf 1.

Graf 1: Počet respondentů dle jejich pohlaví

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

U získaného výzkumného vzorku se v první řadě sledoval **věk respondentů**. Celkový věk byl u respondentů celkově rozdělen do čtyř věkových kategorií. V první skupině ve věku od 18 do 30 let odpovědělo celkem 26 respondentů (17 žen a 9 mužů). Ve druhé věkové kategorii od 31 do 40 let bylo 29 odpovědí z toho (22 žen a 7 mužů). Ve třetí skupině odpovídajících účastníků ve věku od 41 do 50 let odpovědělo 16 respondentů (13 žen a 3 muži). Poslední věkovou kategorií tvořili účastníci ve věku nad 50 let. V tomto případě se zúčastnilo 29 respondentů (21 žen a 8 mužů). Nejčastěji se vyskytující věkovou skupinou všech odpovídajících respondentů byly tedy ženy ve věku od 31 do 40 let o celkovém počtu 22. U mužů byla nejčastěji se vyskytující věková skupina od 18 do 30 let v počtu 9 respondentů. Podrobnější informace o věku těchto jednotlivých respondentů jsou uvedeny v tabulce 1.

Tabulka 1: Rozdělení respondentů podle věku

Věková skupina respondentů	Počet žen	Počet mužů	Počet celkem
18 - 30 let	17	9	26
31 - 40 let	22	7	29
41 - 50 let	13	3	16
50 a více let	21	8	29
Celkový počet respondentů	73	27	100

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Při tomto dotazníkovém šetření bylo dále důležité zjistit, jaké je skutečné **nejvyšší dosažené vzdělání** u jednotlivých respondentů. Základního vzdělání dosáhli celkem 3 respondenti (1 žena a 2 muži), středního odborného vzdělání s výučním listem dosáhly pouze 2 respondentky (ženy), dosažení úplného středního vzdělání s maturitou uvedlo celkově 14 odpovídajících respondentů (12 žen a 2 muži), stupeň dosaženého vyššího odborného vzdělání dále uvedlo 7 respondentů (6 žen a 1 muž) a vysokoškolské vzdělání mělo uvedeno celkově 74 respondentů (52 žen a 22 mužů). Souhrnné údaje o nejvyšším dosaženém vzdělání respondentů ukazuje níže i tato tabulka 2.

Tabulka 2: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Ukončené vzdělání respondentů	Počet žen	Počet mužů	Počet celkem
Základní	1	2	3
Střední odborné (vyučen/a)	2	0	2
Úplné střední odborné (maturita)	12	2	14
Vyšší odborné	6	1	7
Vysokoškolské	52	22	74
Celkový počet respondentů	73	27	100

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Další hodnotou sledovanou v dotazníku byla **celková zaměstnanost** všech zúčastněných respondentů. Hlavním účelem zde bylo zjistit, zda jsou odpovídající respondenti studující, zaměstnaní nebo poté při zvolení jiné možnosti (jsou například na mateřské dovolené). Studující respondenti byli celkově 4 (2 ženy a 2 muži), všech zaměstnaných bylo následně 79 (61 žen a 18 mužů), jinou možnost odpovědi označilo 17 respondentů (10 žen a 7 mužů). Konkrétně, ženy na mateřské dovolené (3 respondentky), muži v důchodovém věku (4 respondenti), nezaměstnaní

(3 respondenti), osoby samostatně výdělečně činné (5 respondentů) a zaměstnaní studenti (2 respondenti). Veškerá zjištěná data týkající se celkové zaměstnanosti všech zúčastněných respondentů jsou prezentována v tabulce 3.

Tabulka 3: Celkový stav respondentů

Současný stav respondentů	Počet žen	Počet mužů	Počet celkem
Studující	2	2	4
Zaměstnaní	61	18	79
Jiná možnost	10	7	17
Celkový počet respondentů	73	27	100

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Ze všech vyplněných dotazníků bylo dále potřeba zjistit, jaké je současné **pracovní zařazení respondentů**. Celkový počet účastníků byl rozdělen do deseti skupin podle pracovních profesí. Jednalo se o tyto pracovní pozice: pedagogové volného času (30 respondentů), manažeři (17 respondentů), pomocný personál (13 respondentů), vedoucí kurzů zájmového vzdělávání dospělých (12 respondentů), učitelé (9 respondentů), ekonomové (6 respondentů), lektori (5 respondentů), specialisté informačních technologií (3 respondenti), sociální pracovníci (3 respondenti) a vychovatelé (2 respondenti). Pro celkové doplnění a lepší grafické zobrazení týkající se pracovního zařazení respondentů jsou informace zobrazeny v následující tabulce 4.

Tabulka 4: Pracovní zařazení respondentů

Přehled jednotlivých profesí respondentů	Počet odpovědí
Pedagogové volného času	30
Manažeři	17
Pomocný personál	13
Vedoucí kurzů zájmového vzdělávání dospělých	12
Učitelé	9
Ekonomové	6
Lektori	5
Specialisté informačních technologií	3
Sociální pracovníci	3
Vychovatelé	2
Celkový počet respondentů	100

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Poslední proměnnou hodnotou vztahující se k výzkumnému vzorku respondentů byla **délka trvání jejich zaměstnanosti**. K vyplnění těchto údajů v dotazníku sloužila nabídka s výběrem ze skupiny pěti konkrétních možností odpovědí. První skupinu odpovídajících pracujících od několika měsíců do 1 roku tvořilo celkově 8 respondentů (7 žen a 1 muž), druhou kategorií byly účastníci pracující více než 1 rok až 5 let. Tato skupina zahrnovala 32 respondentů (22 žen a 10 mužů). Třetí skupina zaměstnaných v délce trvání od 5 let do 10 let byla složena z 22 odpovídajících (16 žen a 6 mužů). Čtvrtou skupinu respondentů pracujících na svých pozicích déle než 10 let tvořilo 32 odpovídajících (24 žen a 8 mužů). Poslední kategorie náležela 6 nezaměstnaným respondentům (4 ženy a 2 muži). Celkový přehled o všech získaných informacích hodnotících délku trvání zaměstnanosti u jednotlivých respondentů je dále zpracován v tabulce 5.

Tabulka 5: Délka trvání zaměstnanosti respondentů

Doba trvání pracovního poměru	Počet žen	Počet mužů	Počet celkem
Několik měsíců - až 1 rok	7	1	8
Déle než 1 rok - až 5 let	22	10	32
Déle než 5 let - až 10 let	16	6	22
Déle než 10 let	24	8	32
V současnosti jsou nezaměstnaní	4	2	6
Celkový počet respondentů	73	27	100

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

5.1.2 Interpretace dat

Hypotéza č. 1

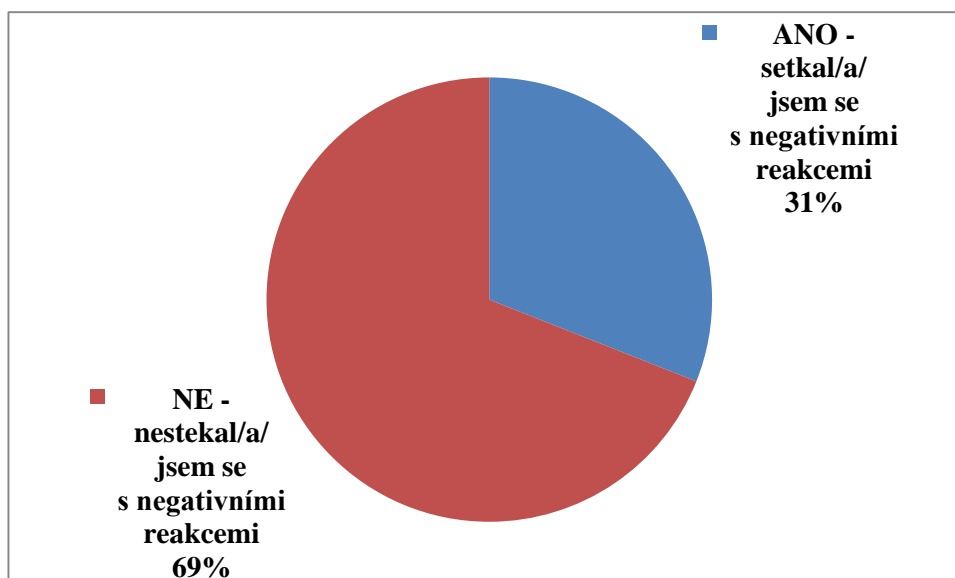
Účastníci kurzů chápou oblast zájmového vzdělávání dospělých převážně pozitivně, jako nedílnou součást celoživotního učení.

První hypotézu ověřují otázky č. 11, 12 a 13, které jsou součástí dotazníku.

Otázka č. 11: „Zaznamenali jste některé negativní reakce ve vztahu k zájmovému vzdělávání dospělých?“

V zadání této otázky šlo o názor jednotlivých účastníků kurzů zájmového vzdělávání dospělých ve vztahu k negativním ohlasům z řad veřejnosti. Jednotlivým respondentům byla nabídnuta možnost uzavřeného typu otázky s možností výběru ze dvou variant odpovědí: ano, ne. Na zadanou otázku odpovědělo celkově všech 100 dotazovaných respondentů. Pro možnost ano se rozhodlo 31 respondentů (31 %) a pro možnost odpovědi ne zbývajících 69 respondentů (69 %). Poměr vyhodnocených odpovědí získaných od jednotlivých účastníků šetření, který ukazuje počet negativních reakcí ze strany veřejnosti vůči zájmovému vzdělávání dospělých je dále viditelný v grafu 2.

Graf 2: Zkušenost účastníků s negativními reakcemi

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 12: „Jakým způsobem obecně hodnotíte oblast zájmového vzdělávání dospělých?“

V této otázce se jednalo o zjištění názoru respondentů v souvislosti s tím, jakým způsobem osobně hodnotí oblast zájmového vzdělávání. Pro získání všech potřebných odpovědí byla zvolena uzavřená forma otázky, v jejímž zadání byla zúčastněným respondentům poskytnuta nabídka tří možných variant odpovědí. První varianta odpovědi zněla: Zájmové vzdělávání je - nedílná součást celoživotního učení. V této kategorii odpovědělo 68 respondentů (52 žen a 16 mužů). Druhou možností byla odpověď: Zájmové vzdělávání je - běžná výplň volného času. U této varianty poskytlo své odpovědi 32 respondentů (21 žen a 11 mužů). Poslední možnost odpovědi: Zájmové vzdělávání je - nic nepřinášející aktivita. V tomto případě neoznačil odpověď žádný z odpovídajících respondentů. Důležité informace o vzájemném vztahu respondentů k zájmovému vzdělávání dospělých vyjadřuje podrobněji tabulka 6.

Tabulka 6: Vztah účastníků k zájmovému vzdělávání dospělých

Zájmové vzdělávání je:	Počet žen	Počet mužů	Počet celkem
Nedílná součást celoživotního učení	52	16	68
Běžná výplň volného času	21	11	32
Nic nepřinášející aktivita	0	0	0
Celkový počet respondentů	73	27	100

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 13. zněla: „Z jakých důvodů konkrétně jste se přihlásil/a/ na kurz zájmového vzdělávání dospělých?“

Kategorie důvodů všech odpovídajících respondentů, kteří se vyjádřili k nejdůležitějším skutečnostem týkajícím se přihlašování na kurzy zájmového vzdělávání, je uveden v následující tabulce 7.

Tabulka 7: Přehled důvodů k přihlášení do kurzů

Důvody přihlášení se respondentů do zájmového vzdělávání	Počet odpovědí
Nové poznatky a informace v oboru - naučit se něco nového	25
Z radosti a ze zájmu - téma kurzu, které mě baví a zajímá	17
Smysluplné vyplnění volného času - relaxace a odreagování se	14
Získání nebo zvýšení kvalifikace	14
Seberealizace, sebezdokonalení, sebevzdělávání - osobní rozvoj	11
Získání a prohloubení schopností, znalostí a dovedností	8
Seznámení se s novými lidmi - s vrstevníky a s kolektivem	7
Předávat nabitě zkušenosti ostatním lidem na kurzech	2
Prodloužení kvality života u skupiny seniorů	2
Celkový počet respondentů	100

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Hypotéza č. 1. byla potvrzena na základě následujícího shrnutí:

V dotazníku byly u otázky č. 11 zjišťovány negativní reakce účastníků kurzů ve vztahu k zájmovému vzdělávání dospělých. Počet 69 % respondentů se nesetkal s negativními reakcemi a naopak pouze 31 % odpovídajících zaregistrovalo určité negativní reakce.

V otázce č. 12 bylo zkoumáno, jakým způsobem obecně hodnotí účastníci zájmové vzdělávání dospělých. Celkem 68 % všech účastníků dotazníkového šetření vyhodnotilo zájmové vzdělávání dospělých, jako nedílnou součást celoživotního učení. Naproti tomu zbývajících 32 % respondentů označilo zájmové vzdělávání, jako běžnou výplň volného času. Žádný z účastníků nevyplnil v dotazníku poslední možnou variantu odpovědi zájmové vzdělávání dospělých je nic nepřinášející aktivita.

U otázky č. 13 se jednalo o zjištění konkrétních důvodů přihlášení se účastníků k zájmovému vzdělávání dospělých. Variantu nové poznatky a informace v oboru vyplnilo 25 % ze všech zúčastněných respondentů. Radost a zájem upřednostnilo 17 % účastníků šetření. Relaxaci a odreagování si zvolilo 14 % dotazovaných. Získání nebo zvýšení kvalifikace uvedlo 14 % respondentů. Kategorii osobního rozvoje vybralo 11 % odpovídajících. Získání a prohloubení schopností, znalostí a dovedností určilo 8 % respondentů. Seznámení se s novými lidmi označilo 7 % účastníků. Předávání nabitých zkušeností bylo vyplněno celkově 2 % respondentů. Poslední kategorii s názvem prodloužení kvality života u skupiny seniorů označila 2 % účastníků.

Hypotéza č. 2

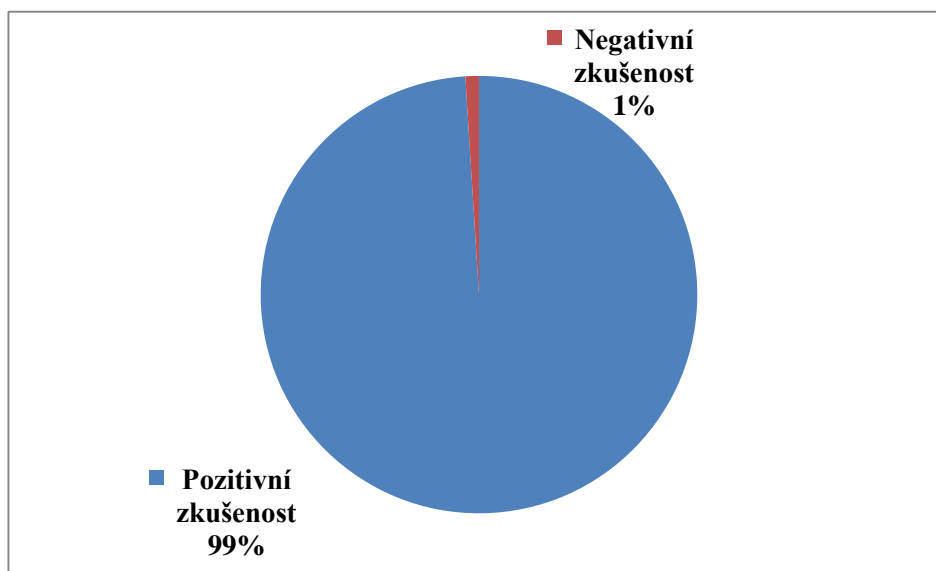
Účastníci kurzů zájmového vzdělávání dospělých vnímají tuto volnočasovou činnost jako smysluplnou a jsou v tomto ohledu i celkově spokojeni.

Pro ověření této v pořadí druhé stanovené hypotézy byly použity otázky s čísly 7, 8, 9, 10, 19 a 20 uvedené v dotazníku.

Otázka č. 7: „Jaká je Vaše vlastní převažující životní zkušenost s účastí na zájmovém vzdělávání dospělých?“

Touto otázkou bylo důležité zjistit, jaká je vlastní životní zkušenost respondentů týkající se účasti na zájmovém vzdělávání dospělých. Při zadání této otázky byly nabídnuté k výběru pouze dvě možnosti odpovědí: varianta pozitivní zkušenost a varianta negativní zkušenost. Z celkového počtu všech 100 vyplněných dotazníků bylo u této otázky 99 odpovědí pozitivních (99 %) a pouze 1 odpověď byla negativní (1 %). Srovnání těchto vlastních převažujících pozitivních a negativních zkušeností účastníků zájmového vzdělávání dospělých zobrazuje graf 3.

Graf 3: Zkušenost respondentů s účastí na kurzech

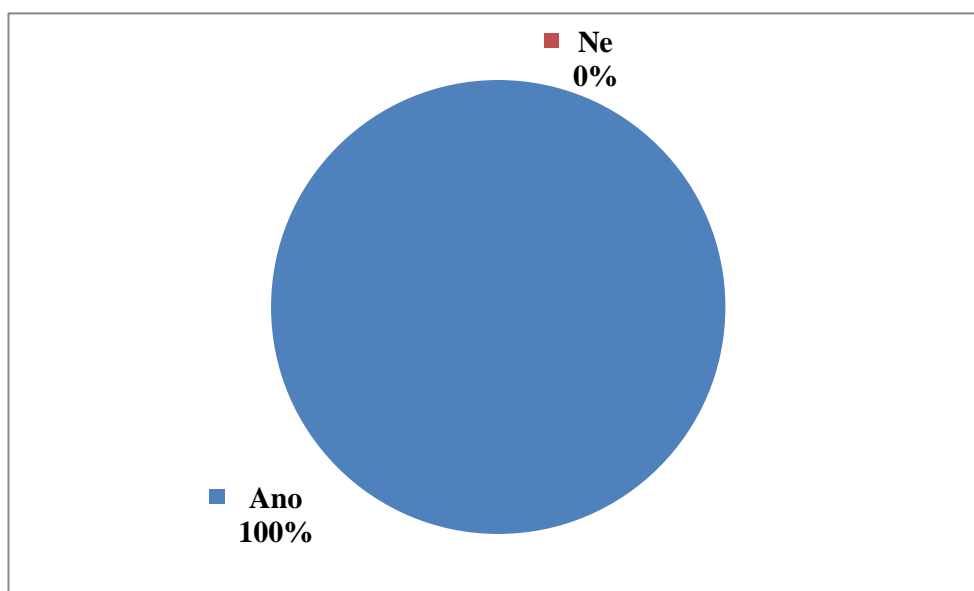

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 8: „Považujete zájmové vzdělávání dospělých za smysluplnou činnost?“

Tato otázka navazovala na zadání předchozí otázky zaměřené na vlastní zkušenosti konkrétních respondentů. Na základě zvolené odpovědi ano, ne bylo zjišťováno, zda odpovídající považují zájmové vzdělávání dospělých za smysluplné. Z počtu 100 vyhodnocených dotazníků bylo celkově všech 100 respondentů (100 %), kteří vyjadřovali pouze své vlastní pozitivní zkušenosti a proto odpověděli možností ano. Naopak jako své samostatně vyjádřené negativní zkušenosti neprezentoval žádný ze zúčastněných respondentů (0 %). Přehled počtu kladných a záporných odpovědí jednotlivých respondentů ukazuje graf 4.

Graf 4: Zájmové vzdělávání jako smysluplná činnost

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 9: „Jak byste charakterizoval/a/ svůj osobní vztah vzhledem k Vaší účasti na kurzech zájmového vzdělávání dospělých?“

Na základě zadání této otázky bylo potřeba zjistit, jak by jednotliví respondenti charakterizovali svůj osobní vztah vzhledem k účasti na kurzech zájmového vzdělávání dospělých. Pro toto vyplnění byly nabídnuté čtyři hlavní možnosti. Účast na kurzech zájmového vzdělávání dospělých je: smysluplnou činností, která zcela naplňuje a uspokojuje; prostředkem k vlastní seberealizaci; možností k rozšíření nebo získání kvalifikace; jiná možnost. Na zadanou otázku odpovědělo všech 100 respondentů. Jako svoji smysluplnou činnost vnímá účast na zájmovém vzdělávání 24 odpovídajících

(24 %), jako prostředek k vlastní seberealizaci byl vyplněn nadpoloviční většinou všech odpovídajících, tedy 59 respondenty (59 %), jako možnost k rozšíření nebo získání kvalifikace si zvolilo tuto možnost 11 respondentů (11 %) a závěrem pro jinou možnost hlasovalo celkově 6 zbývajících respondentů (6 %). Jiné možnosti odpovědi zněly: „Živí mě to.“; „Odpočinek od každodenních aktivit.“; „Jedna z volnočasových aktivit.“; „Vnímám důležitost rozměru výtvarného vyjádření pro dospělé i děti.“; „Vyplnění volného času.“; „Baví mě to.“ Shrnutí údajů o charakteristice vztahu respondentů k účasti na zájmovém vzdělávání znázorňuje následující tabulka 8.

Tabulka 8: Vztah respondentů k účasti na kurzech

Charakteristika účasti na kurzech jako:	Počet celkem
Smysluplná činnost, která zcela naplňuje a uspokojuje	24
Prostředek k vlastní seberealizaci a sebezdokonalení	59
Možnost k rozšíření nebo získání kvalifikace	11
Jiná možnost	6
Celkový počet respondentů	100

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 10: „Co konkrétně Vám přináší oblast zájmového vzdělávání do Vašeho života?“

V dotazníku byla zvolena zcela otevřená forma odpovědi. Po vyhodnocení bylo stanoveno pět konkrétních kategorií odpovědí, které uvádí tabulka 9.

Tabulka č. 9. Shrnutí kategorií přínosu zájmového vzdělávání

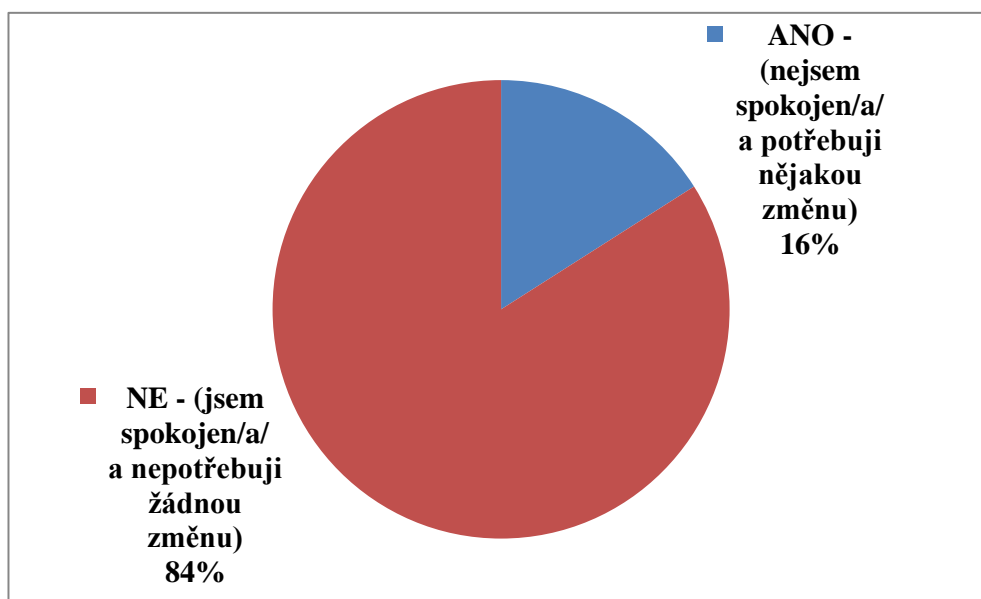
Hodnocení - co přináší respondentům zájmové vzdělávání	Počet odpovědí
Nové zkušenosti, vědomosti, dovednosti a znalosti	31
Sebevzdělávání, seberealizaci, osobnostní rozvoj a kvalifikaci	27
Odreagování se, relaxaci, odpočinek, radost ze života a štěstí	18
Svobodu, změnu, možnost kreativně tvořit, inspiraci a zážitek	15
Možnosti sociálního kontaktu a setkávání se s lidmi	9
Celkový počet respondentů	100

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 19: „Máte potřebu něco konkrétního změnit v souvislosti s Vaší účastí na kurzech zájmového vzdělávání dospělých?“

Tato otázka se týkala spokojenosti nebo nespokojenosti konkrétních respondentů ve vztahu k zájmovému vzdělávání dospělých. K vyplnění otázky byly v zadání poskytnuty pouze dvě možné varianty uzavřených odpovědí: ano (nejsem spokojen/a/ - potřebuji nějakou změnu), ne (jsem zcela spokojen/a/ - nepotřebuji žádnou změnu). Úplný počet celkově odpovídajících respondentů byl u této otázky 100 (100 %), z toho pouze 16 účastníků (16 %) uvedlo odpověď ano, nejsem spokojen/a/ a zbývající počet 84 odpovídajících (84 %) uvedlo v dotazníku odpověď ne, jsem zcela spokojen/a/. Vizuální zpracování všech vyhodnocených odpovědí, které vypovídá, o převažující spokojenosti jednotlivých účastníků vzhledem k zájmovému vzdělávání dospělých, nabízí následující graf 5.

Graf 5: Spokojenost respondentů se zájmovým vzděláváním

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 20: „Pokud jste odpověděl/a/ v předchozí otázce ano, uveďte prosím konkrétně co?“

Znění předchozí otázky bylo: „Máte potřebu něco konkrétního změnit v souvislosti s Vaší účastí na kurzech zájmového vzdělávání dospělých?“

Zadání této otázky bylo cíleně zformulováno tak, aby co nejlépe navazovalo na předcházející otázku, avšak pouze za předpokladu, že v této předchozí otázce zvolili

odpovídající respondenti možnost ano (nejsem spokojen/a - potřebuji nějakou změnu). Cílem znění otázky bylo především získat konkrétní odpovědi ve smyslu, s čím nejsou jednotliví účastníci osobně spokojeni, co vše potřebují změnit a jakým nápadem nebo připomínkou by toho chtěli celkově dosáhnout. K odpovědi byla respondentům poskytnuta otevřená možnost pro vyjádření jejich vlastního názoru. Po vyhodnocení bylo stanoveno pět kategorií odpovědí, které jsou patrné ve znázorněné tabulce 10.

Tabulka 10: Příklady oblastí vyžadujících změnu

Potřeba konkrétní změny při účasti na kurzech	Počet odpovědí
Nedostatečný obsah jednotlivých kurzů	3
Finanční stránka - vysoká cena kurzů	6
Dlouhodobé rozšíření nabídky kurzů	4
Informovanost veřejnosti o kurzech	2
Nedostatečná kvalifikace lektorů	1
Celkový počet respondentů	16

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Hypotéza č. 2. byla potvrzena na základě následujícího shrnutí:

V otázce č. 7 bylo potřeba zjistit, jaká je vlastní převažující životní zkušenost účastníků v souvislosti s účastí na zájmovém vzdělávání dospělých. Pozitivní variantu odpovědi označilo celkově 99 % respondentů a naopak pouze zbylé 1 % odpovídajících vyplnilo negativní variantu odpovědi.

Otázka č. 8 byla zaměřena na získání informací o tom, zda účastníci považují zájmové vzdělávání dospělých za smysluplnou činnost. Plný počet všech respondentů, tedy 100 % označilo odpověď ano. Žádný z účastníků dotazníkového šetření neuvedl naopak variantu možnosti odpovědi ne.

U otázky č. 9 se jednalo o zjištění osobního vztahu respondentů vzhledem k účasti na kurzech zájmového vzdělávání dospělých. Variantu odpovědi smysluplná činnost, která zcela naplňuje a uspokojuje, zvolilo 24 % odpovídajících respondentů. Další možnou odpověď prostředek k vlastní seberealizaci a sebezdokonalení uvedlo 59 % respondentů. Kategorii možnost k rozšíření nebo získání kvalifikace vyplnilo 11 % respondentů a variantu odpovědi jiná možnost zbývajících 6 % účastníků šetření.

Otázkou č. 10 bylo potřeba vyhodnotit, co přináší oblast zájmového vzdělávání jednotlivým účastníkům do jejich života. První variantu odpovědi nové zkušenosti,

vědomosti, dovednosti a znalosti vyplnilo celkem 31 % zúčastněných respondentů. Druhou možnost sebevzdělávání, seberealizaci, osobnostní rozvoj a kvalifikaci uvedlo 27 % účastníků šetření. Variantu odpovědi odreagování se, relaxaci, odpočinek, radost ze života a štěstí označilo 18 % respondentů. Odpověď svobodu, změnu, možnost kreativně tvořit, inspiraci a zážitek vybralo 15 % účastníků. Poslední odpověď možnosti sociálního kontaktu a setkávání se s lidmi označilo zbývajících 9 % respondentů.

V otázce č. 19 se jednalo o zjištění konkrétní potřeby změny v souvislosti s účastí respondentů na kurzech zájmového vzdělávání dospělých. Počet spokojených respondentů tvořilo 84 %, počet účastníků vyžadujících změnu zbylých 16 %.

Otázka č. 20 vypovídala o zjištění příkladů jednotlivých oblastí vyžadujících změnu. První kategorii hodnotící finanční stránku zvolilo 6 % respondentů. Dlouhodobé rozšíření nabídky kurzů vybraly 4 % zúčastněných. Nedostatečný obsah jednotlivých kurzů zvolila 3 % respondentů. Informovanost veřejnosti o kurzech vyplnila 2 % respondentů. Poslední odpověď nedostatečná kvalifikace lektorů byla vybrána pouze 1 % účastníků.

Hypotéza č. 3

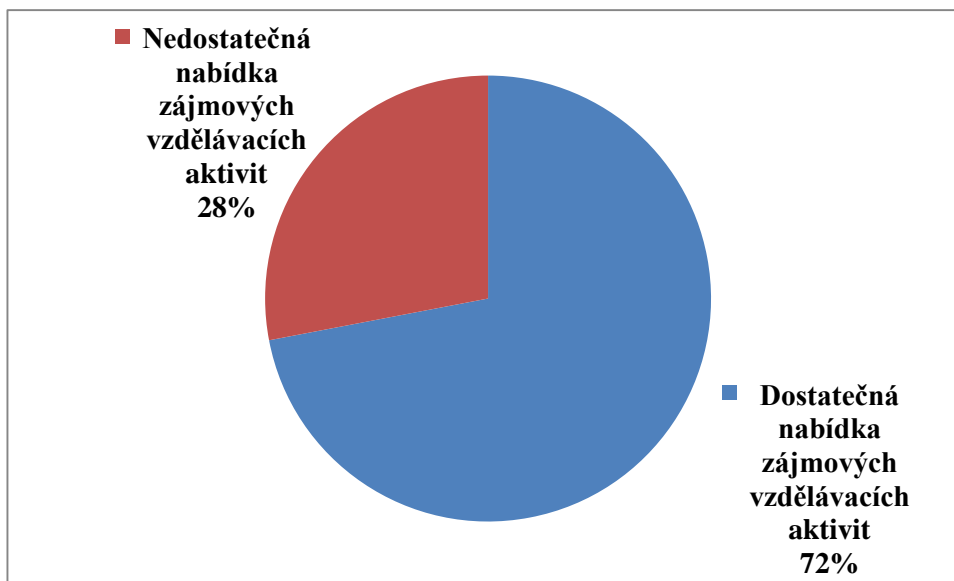
Nabídka pořádaných zájmových vzdělávacích aktivit je z pohledu účastníků hodnocena jako dostatečná.

Třetí a zároveň také poslední hypotézu ověřují v dotazníku otázky, jejichž čísla jsou 14, 15, 16, 17 a 18.

Otázka č. 14: „Myslíte si, že celková nabídka zájmových volnočasových vzdělávacích aktivit je z Vašeho pohledu dostatečná?“

V dotazníku byl zvolen pouze uzavřený typ otázky s nabídkou dvou možných variant odpovědí: ano, ne. Celkově odpovědělo všech 100 respondentů. Variantu možné odpovědi ano si zvolilo celkem 72 odpovídajících (72 %) a variantu druhé odpovědi ne označilo zbývajících 28 respondentů (28 %). Poměr všech odpovědí (ano – ne) získaných od jednotlivých účastníků zájmového vzdělávání dospělých, kteří osobně hodnotili dostatečnou, či nedostatečnou nabídku zájmových volnočasových vzdělávacích aktivit poskytovaných v mnoha nejrůznějších institucích zaměřujících se komplexně na zájmové vzdělávání dospělých zobrazuje následující graf 6.

Graf 6: Názor respondentů na nabídku zájmových aktivit

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 15: „Jak často navštěvujete kurzy zájmového vzdělávání dospělých?“

V případě této otázky byla v dotazníku použita opět její uzavřená podoba a v samotné nabídce odpovědí byly tři možné varianty: 1x – několikrát týdně, 1x – několikrát měsíčně, 1x – několikrát ročně. Na uvedenou otázku odpovědělo všech 100 zúčastněných respondentů (100%). Z tohoto počtu bylo vyplněno 30 odpovědí (30 %) s možností (1x – několikrát týdně), dále 33 odpovědí (33 %) varianty (1x – několikrát měsíčně) a zbývajících 37 odpovědí (37 %) na možnost (1x – několikrát ročně). Veškerá zde získaná výzkumná data zachycující přehled odpovědí konkrétních účastníků, kteří hodnotili vlastní návštěvnost jednotlivých kurzů z oblasti zájmového vzdělávání dospělých, jsou podrobněji prezentována v tabulce 11.

Tabulka 11: Přehled návštěvnosti respondentů na kurzech

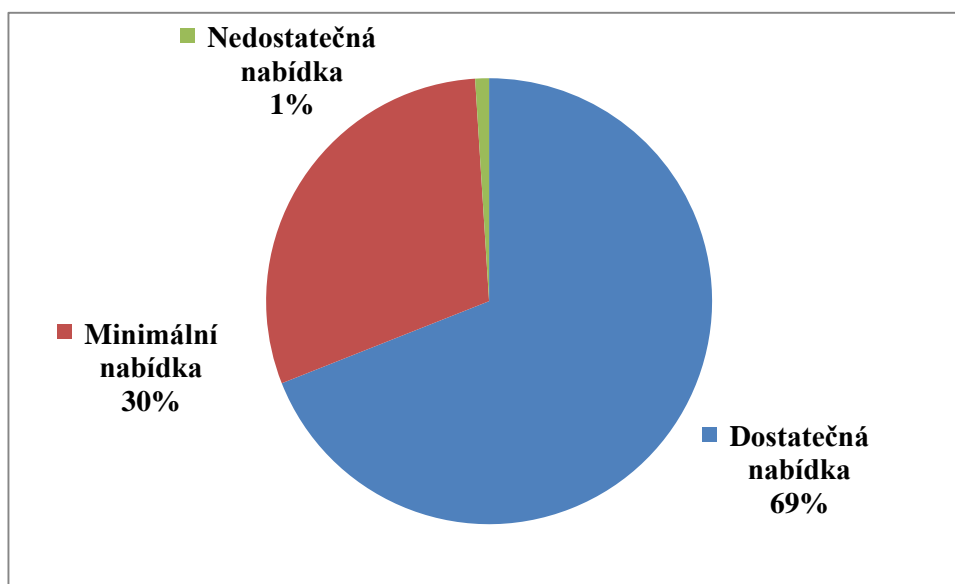
Četnost návštěvnosti kurzů zájmového vzdělávání	Počet odpovědí
1x - několikrát týdně	30
1x - několikrát měsíčně	33
1x - několikrát ročně	37
Celkový počet respondentů	100

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 16: „Jak hodnotíte aktuální nabídku zájmových vzdělávacích kurzů na trhu?“

V dotazníku měla tato otázka uzavřenou podobu, s výběrem ze tří možných variant odpovědí: dostatečná (není problém si z ní vybrat), minimální (některé specifické kurzy chybí) a nedostatečná (chybí převážná většina kurzů). Celkový počet všech odpovídajících respondentů byl 100 (100 %). Variantu možnosti dostatečná zapsalo 69 respondentů (69 %), naproti tomu 30 respondentů (30 %) uvedlo možnost minimální a poslední variantu nedostatečná vyplnil pouze 1 účastník (1%) z tohoto dotazníkového šetření. Celkové doplnění všech výše zmíněných informací a hodnot, které popisují hodnocení aktuální nabídky zájmových vzdělávacích kurzů na trhu je dále zobrazeno v grafu 7.

Graf 7: Hodnocení nabídky zájmových kurzů na trhu

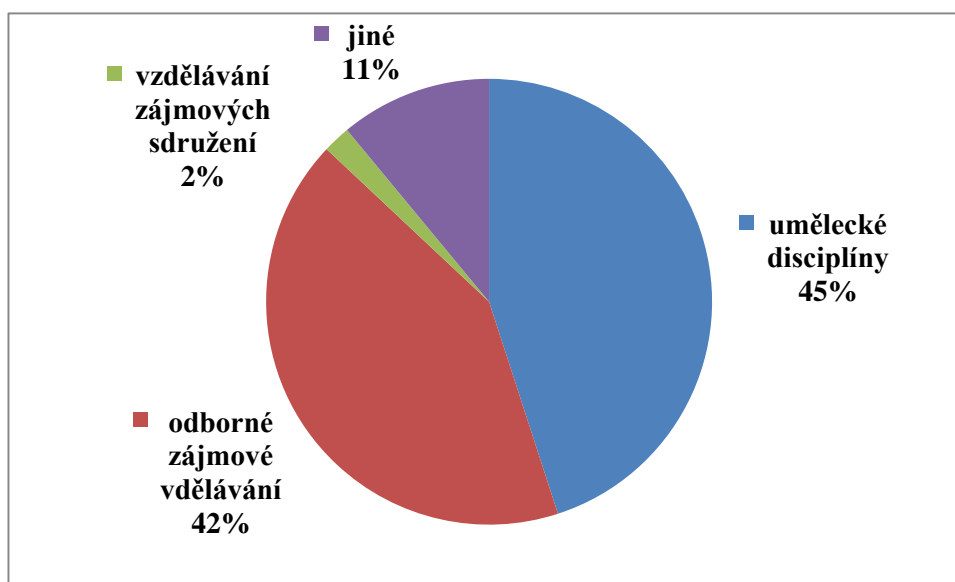
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 17: „O kterou oblast zájmového vzdělávání máte konkrétně největší zájem?“

V dotazníku byl zvolen polouzavřený typ otázky a nabídka k výběru ze čtyř možných odpovědí: umělecké disciplíny, odborné zájmové vzdělávání, vzdělávání zájmových sdružení a poslední možností byla odpověď jiné. Na položenou otázku odpovědělo v dotazníku všech 100 respondentů. Pro první možnou variantu (umělecké

disciplíny) se rozhodlo 45 odpovídajících respondentů (45 %), druhou z nabízených možností (odborné zájmové vzdělávání) si vybralo 42 účastníků (42 %), další 2 respondenti (2 %) z celkového počtu označili variantu (vzdělávání zájmových sdružení) a poslední možnost odpovědi (jiné) uvedlo 11 respondentů (11 %). Mezi jiné aktivity lze zahrnout konkrétně tyto: rozvoj, mapování; rozšiřování oblastí inteligence; vzdělávání seniorů; hry; aktivita v přírodě; pohybové, sportovní, taneční; přírodovědné, sportovní; vzdělávací; psychologické, pedagogické, zdravotní, záchranné; cvičení, sport; ruční práce, jazykové, turistické. Veškeré zjištěné údaje charakterizující oblasti zájmu odpovídajících respondentů přibližuje dále i následující graf 8.

Graf 8: Přehled zájmu respondentů o oblasti

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 18: „Která aktivita z oblasti zájmového vzdělávání dospělých Vám v nabídkách kurzů chybí?“

U této otázky byla jednotlivým respondentům ponechána otevřená možnost odpovědi pro osobní vyjádření jejich vlastního názoru. Na zadanou otázku odpovědělo celkově opět plných 100 respondentů (100 %). Veškeré vyhodnocené odpovědi byly dále rozděleny a zpracovány do devíti ucelených skupin. Přehled shrnující aktivity chybějící v nabídce kurzů zájmového vzdělávání dospělých je uveden níže v tabulce 12.

Tabulka 12: Shrnutí aktivit chybějících v nabídce kurzů

Chybějící aktivity v oblasti zájmového vzdělávání	Počet odpovědí
Legislativa zájmového vzdělávání	2
Přírodovědné a zeměpisné kurzy	1
Kurzy komunikace a koučování	3
Aktivity z oblasti dramaterapie	2
Pohybové a sportovní činnosti	5
Prakticky zaměřené aktivity	2
Tvůrčí a kreativní techniky	8
Hudebně zaměřené kurzy	2
Počítačová gramotnost	1
Celkový počet respondentů	26

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Hypotéza č. 3. byla potvrzena na základě následujícího shrnutí:

Otázkou č. 14 byla zjišťována celková dostatečnost zájmových vzdělávacích volnočasových aktivit. Odpověď na tuto otázku byla u 72 % respondentů dostatečná a u zbývajících 28 % odpovídajících nedostatečná.

V otázce č. 15 se jednalo o četnost návštěvnosti kurzů zájmového vzdělávání dospělých. Odpověď 1x až několikrát týdně zvolilo 30 % respondentů. Možnost 1x až několikrát měsíčně uvedlo 33 % dotazovaných. Poslední kategorii odpovědi 1x až několikrát ročně vyplnilo 37 % zúčastněných respondentů.

U otázky č. 16 byla hodnocena aktuální nabídka kurzů z oblasti zájmového vzdělávání dospělých. Variantu odpovědi dostatečná nabídka zvolilo 69 % respondentů. Další odpověď ve znění nedostatečná nabídka uvedlo 1 % dotazovaných a možnost odpovědi minimální nabídka vyplnilo 30 % odpovídajících respondentů.

V otázce č. 17 bylo dále zjišťováno, o kterou oblast zájmového vzdělávání je z hlediska poptávky respondentů největší zájem. První kategorii odpovědi umělecké disciplíny vyplnilo 45 % respondentů. Druhou skupinu odborné zájmové vzdělávání uvedlo 42 % zúčastněných. Třetí možnost odpovědi vzdělávání zájmových sdružení vybrala 2% respondentů a jinou možnost vyplnilo 11 % dotazovaných.

Otázka č. 18 byla zaměřena na chybějící aktivity v oblasti zájmového vzdělávání dospělých. Skupinu odpovědi tvůrčí a kreativní techniky vybralo 8 % respondentů. Odpověď pohybové a sportovní činnosti zvolilo 5 % dotazovaných. Kurzy komunikace

a koučování vybrala 3 % účastníků šetření. Variantu odpovědi legislativa zájmového vzdělávání zapsala 2 % respondentů. Odpověď aktivity z oblasti dramaterapie vyplnila 2 % zúčastněných. Prakticky zaměřené aktivity opět 2 % respondentů. Taktéž i 2 % odpovídajících variantou hudebně zaměřené kurzy. Možnost přírodovědné a zeměpisné vzdělávání zvolil 1 % zúčastněných a poslední možnou formu odpovědi počítačová gramotnost se prezentovalo zbývající 1 % respondentů.

5.2 Doplnující otázky poskytovatelům zájmového vzdělávání

Celkové vyhodnocení bylo provedeno na základě třech elektronicky vyplněných zadání s doplňujícími otázkami od respondentek - poskytovatelek a organizátorek zájmových vzdělávacích kurzů.

5.2.1 Charakteristika výzkumného vzorku

Respondentkami byly tři ženy ve věku od 34 do 43 let. Dvě z nich byly absolventkami vysoké školy, třetí absolventkou vyšší odborné školy. Pracovní pozice respondentek byly tyto jednotlivé: akademická sochařka a lektorka řezbářských kurzů pro veřejnost (14 let na pozici), vedoucí zájmových kroužků v organizaci a lektorka pořádající další výtvarně zaměřené kroužky (15 let na pozici) a vedoucí oddělení v zařízení pro zájmové vzdělávání (6 let na pozici).

5.2.2 Interpretace dat

Na základě klíčových otázek je dále uveden souhrn nejdůležitějších zjištění z doplňujícího šetření.

- **Životní zkušenosti respondentů s prací v oblasti zájmového vzdělávání dospělých**

Zkušenosti respondentek byly kladné a pozitivní, žádná respondentka neuvedla negativní zkušenost. Jedna respondentka dokonce popsala, že její zkušenost je „veskrze pozitivní“. Dodává: „Většinou se sejde velice příjemná parta lidí a není ani prvotní, co kdo vytvoří a jestli je nejšíkvnější, ale proberou všechny svoje trable i radosti a je to vlastně taková terapie.“

- **Vztah respondentek k práci**

Všechny tři respondentky se shodly ve tvrzení, že je jejich práce baví a velmi naplňuje. Jedna z nich navíc uvedla: „*Jsem hodně kreativní a zrovna tady je žádoucí toho využít. Práce je pro mne tedy smysluplné trávení času, které mi přináší obohacení po nemateriální stránce a samozřejmě prostředek k obživě.*“

- **Přínos práce v oblasti zájmového vzdělávání dospělých do života respondentek**

V této oblasti vyhodnotily respondentky jako největší přínos ve své práci: setkávání se s příjemnými lidmi, radost, rozvíjení kreativity a celkové rozšíření obzorů.

- **Co považují respondenti na svojí práci za nejdůležitější**

Podle vyhodnocených údajů zařadily respondentky mezi nejdůležitější aspekty své práce: vlastní smysl, vznik nové tvorby, relaxaci, návrat ke kořenům a tradicím.

- **Zkušenosti respondentek s reakcemi ze strany veřejnosti ve vztahu k zájmovému vzdělávání během jejich praxe při pořádání zájmových kurzů**

Mínění respondentek poukazovalo na fakt, že reakce účastníků kurzů zájmového vzdělávání, které pořádají, jsou převážně pozitivní a projevuje se u nich i celková spokojenost. V některých případech jsou v odpovědích uvedeny i konkrétní příklady reakcí účastníků: „*Ještě plná dojmů z krásného víkendu chci poděkovat za skvělý zážitek, báječný přístup, rady, trpělivost, pohodovou atmosféru a vůbec možnost si zařezbařit. Splnila jsem si jeden ze snů...*“ Nebo jiný příklad: „*Po létech trápení jsem konečně dostal možnost učit se řezbářské pracovní postupy, správné používání nástrojů a dokončování řezeb povrchovou úpravou...*“

Co se týče negativních reakcí, jedna respondentka uvedla, že se týkají spíše absolventů, kteří mají někdy „*na začátku obavy, že něco nezvládnou*“. Někdy se naopak týkají veřejnosti, „*kteří nikdy nic podobného nezkusila*“. Jiná respondentka tvrdí, že „*senioři jsou úplně odlišná kategorie – určitě převládá strach zkusit něco nového, také řeší finanční otázku...*“. Na jedné straně jsou „*aktivní babičky, které se rády účastní kdečeho*“, na straně druhé „*fyzicky zdatné, leč neaktivní a kritizující seniory*“.

- **Současná nabídka zájmových vzdělávacích aktivit (kurzů) respondentek**

Všechny tři respondentky uvedly ustálenou a bezproblémově fungující nabídku, která u jednotlivých odpovídajících zahrnuje kurzy řezbářství, kamenosochařství a také na nabídku výtvarných aktivit.

- **Spokojenost s návštěvností pořádaných kurzů, frekvence návštěvnosti jednotlivých účastníků, forma**

Celková spokojenost byla ze strany respondentek chápána jako dostačující. Frekvence nejčastější návštěvnosti byla v tomto případě zjištěna v intervalu četnosti minimálně 1x týdně. Poslední z výčtu, tedy forma návštěvnosti zájmových vzdělávacích kurzů byla celkově vyhodnocena v podobě dlouhodobé spolupráce (v délce trvání od 1 roku až do několika let).

- **Nejvíce navštěvované kurzy (kurzy, o které je největší zájem)**

Respondentky uvedly jako oblasti nejvíce navštěvovaných kurzů tyto konkrétní:

- kurzy řezbářství,
- výtvarné techniky, techniky kreslení a kurzy malby
- kurzy keramiky.

- **Plánované změny v oblasti pořádaných kurzů u respondentek, případně úvahy o rozšíření nabídky**

První z respondentek uvedla celkovou spokojenost bez vize jakékoliv změny. Druhá respondentka by uvítala změnu ve formě možnosti pořádání kurzů v dopoledních hodinách, jelikož je kromě pracujícího člověka i matkou a ráda by trávila více času se svojí vlastní rodinou. Třetí respondentka uvedla, že rovněž zůstane u zaběhnutých zvyklostí, beze změny.

- **Další sdělení a postřehy respondentek**

Respondentky uvedly následující sdělení:

„Práci jakožto lektorka řezbářských kurzů jsem si sama zvolila a utvořila, naplňuje mě a patřím k těm, kteří se do své práce těší, a je pro ně velkým koníčkem.

„Dle mého názoru je nejdůležitější klást důraz na přátelskou atmosféru v kurzu. Když se účastníci cítí dobře, jejich výsledky se dostaví o to dříve. Spolupracují nejen v hodinách, ale také společně navštěvují různé kulturní akce, půjčují si navzájem odbornou literaturu atd. V rámci estetické výchovy, na kterou se specializují, je toto tou nejlepší nadstavbou.“

„Opět se přikláním k názoru, že by to všechny zúčastněné mělo hlavně bavit.“

6 SHRNU TÍ A DISKUSE VÝSLEDKŮ

Z dotazníkového šetření prováděného u účastníků zájmového vzdělávání dospělých vyplynulo následující.

Celkově 69 % respondentů se nesetkalo s žádnými negativními reakcemi ve vztahu k zájmovému vzdělávání dospělých. Respondenti v počtu 68 % vyhodnotili zájmové vzdělávání dospělých jako nedílnou součást celoživotního učení. Důvodem pro přihlášení se 25 % respondentů do kurzů zájmového vzdělávání bylo naučit se něčemu novému. Celkově 99 % respondentů vyhodnotilo pouze vlastní pozitivní převažující životní zkušenost v souvislosti s účastí na zájmovém vzdělávání dospělých. Pro 100 % respondentů bylo zájmové vzdělávání jako smysluplná činnost. Svůj osobní vztah k účasti na kurzech zájmového vzdělávání charakterizovalo 59 % respondentů jako prostředek k vlastní seberealizaci a sebezdokonalení. Zájmové vzdělávání dospělých přineslo 31 % respondentům nové zkušenosti, vědomosti, dovednosti a znalosti. Svoji spokojenost vzhledem k zájmovému vzdělávání dospělých vyjádřilo 84 % respondentů. Oblast vyžadující konkrétní změnu z hlediska finanční stránky (vysoké ceny kurzů) vyhodnotilo pouze 6 % respondentů. Dostatečnost celkové nabídky zájmových vzdělávacích aktivit a kurzů charakterizovalo 72 % respondentů. Návštěvnost na kurzech zájmového vzdělávání dospělých v četnosti 1x až několikrát ročně vyhodnotilo 37 % respondentů. Aktuální nabídka zájmových vzdělávacích kurzů na trhu byla dostatečná pro 69 % respondentů. Z hlediska zájmu o oblasti zájmového vzdělávání preferovalo 45 % respondentů umělecké disciplíny. Mezi aktivity chybějící v nabídce kurzů zájmového vzdělávání dospělých zařadilo 8 % respondentů tvůrčí a kreativní techniky.

Dle uvedených výsledků byly všechny tři hypotézy potvrzeny. Účastníci kurzů chápou oblast zájmového vzdělávání dospělých převážně pozitivně, jako nedílnou součást celoživotního učení, dále účastníci kurzů zájmového vzdělávání dospělých vnímají tuto volnočasovou činnost jako smysluplnou a jsou v tomto ohledu i celkově spokojeni, a nabídka pořádaných zájmových vzdělávacích aktivit je z pohledu účastníků hodnocena jako dostatečná.

V zastoupení respondentů výrazně převažovaly ženy (73 %), podobně jako u výzkumu zájmového vzdělávání, kterým se zabývala Knotová⁸⁸ s využitím souboru 229 respondentů většinou v Brně, kde v kategorii pohlaví respondentů bylo 64 % žen a 36 % mužů. V kategorii věku měla Knotová nejvyšší účast v zájmovém vzdělávání dospělých u nejmladších respondentů (20 až 29 let) a nejnižší účast v zájmovém vzdělávání u nejstarších respondentů (60 a více let). Ve výzkumu prováděném v rámci této bakalářské práce bylo nejméně respondentů v kategorii 41-50 let. Knotová dále uvádí, že nejvíce se zájmového vzdělávání zúčastňují dospělí se středoškolským vzděláním (56 % respondentů), ve srovnání s tím se v této práci ukázalo, že nejvíce bylo respondentů s vysokoškolským vzděláním (dokonce až 74 %). V tomto výzkumu ale převažovali respondenti z Prahy.

Dále je uvedeno celkové shrnutí odpovědí z doplňujících otázek poskytovatelům zájmového vzdělávání dospělých, na které odpovídaly celkem 3 respondentky.

Vlastní životní zkušenosti respondentek s prací v oblasti zájmového vzdělávání dospělých byly pozitivní. Ve vztahu ke svému zaměstnání v oboru uvedly všechny respondentky shodné tvrzení, práce je celkově baví a naplňuje. Největším přínosem do života respondentek v souvislosti se zájmovým vzděláváním dospělých bylo rozvíjení kreativity a celkové rozšíření vlastních obzorů, setkávání se s příjemnými lidmi a radost. Respondentky zařadily mezi nedůležitější aspekty své práce v rámci zájmového vzdělávání dospělých: vznik nové tvorby, návrat ke kořenům a k tradicím, relaxaci a vlastní smysl zaměstnání. Zkušenosti všech respondentek s ohlasy veřejnosti ve vztahu k zájmovému vzděláváním dospělých byly vyhodnoceny takto: účastníci jsou celkově spokojeni a jejich reakce jsou převážně pozitivní. V souvislosti s nabídkou zájmových vzdělávacích kurzů uvedly respondentky její funkčnost, bezproblémovost a ustálenost. Respondentky vyhodnotily i spokojenost s návštěvností pořádaných kurzů, frekvenci návštěvnosti účastníků na kurzech s četností 1x týdně a dlouhodobou formu návštěvnosti účastníků na zájmovém vzdělávání. Jako oblasti nejvíce navštěvovaných kurzů uvedly respondentky kurzy keramiky, řezbářství a výtvarné techniky (kurzy kreslení a kurzy malby). Z hlediska možného rozšíření nabídky kurzů a plánování změn by jedna respondentka uvítala změnu v možnosti pořádání dopoledních kurzů.

⁸⁸ KNOTOVÁ, D. In: PRŮCHA, J. *Andragogický výzkum*. Vydání 1. Praha: Grada, 2014, s. 69. ISBN 978-80-247-5232-7.

ZÁVĚR

Jak i Kopecký uvádí, učení není příprava na život, ale jeho součást, protože neustále život doprovází. Člověk se neučí jen pro budoucnost, ale také skrze současnost. Vzdělávání se tedy odehrává celoživotně.⁸⁹

Obecně existuje asi nespočet důvodů, proč se vlastně dospělý člověk chce, může nebo musí dále ve svém vlastním životě vzdělávat. Patří mezi ně např. profesní i osobní rozvoj, vlastní sebepoznání, snaha o sebezdokonalení schopností, znalostí a dovedností, možnost posunout se v životě dál, až za hranice obyčejnosti a prázdného stereotypu, umět v dostatečné míře udržet krok s dnešní pokrokovou dobou, která nabírá velice závratné tempo apod. Člověk, jako lidský komplexně myslící jedinec a společensky orientovaný tvor se musí nebo by alespoň bezesporu měl neustále něčemu novému učit a tímto způsobem adaptačně programovat, aby dokázal i kvalitně přežít v běžné společnosti a zachoval si tím nejen vlastní identitu, ale také svoji důstojnost, naučil se kvalitně čelit konkurenci ostatních lidí, jako potencionálních pracovníků na pracovním trhu, uměl se vhodně začlenit do běžné společnosti atd. Tyto veškeré zmiňované charakteristiky, okolnosti, aspekty, faktory a názory jsou na sobě určitým způsobem přímo nebo nepřímo závislé, a proto tedy ze všeho nejvíce záleží pravděpodobně na tom, jak si je obyčejní lidé dokážou vhodným způsobem uspořádat, vyhodnotit i své reálné či nereálné možnosti a poté z nich umět čerpat jen to nejlepší.

Zájmové vzdělání dospělých tvoří jednu z částí koncepčně uceleného plnoprávního samostatně stojícího vědního oboru či profesní nebo vědecké disciplíny, tedy Vzdělávání dospělých a celkově také i oblasti celoživotního učení. Této oblasti se v současnosti okrajově nebo i dopodrobna věnují nejen mnozí studenti a pedagogičtí pracovníci, ale samozřejmě přímo i nepřímo mnozí další, převážně specificky odborně zaměřeni pracovníci z jiných rozličných oborů a sfér, ať už se jedná o ziskový nebo neziskový sektor. Celkově jde o oblast zájmu, která je dnes téměř nedílnou součástí každodenního života většiny obyčejných lidí. Všichni mají něco společného, je to především veliká snaha o celkový rozvoj jejich vlastního životního potenciálu, který zahrnuje mnohé nejrůznější kategorie.

⁸⁹ KOPECKÝ, M. In: KADLECOVÁ, K., I. LAMPER. *Vzdělávání na doživotí: Další vzdělávání dospělých v Praze, jeho cíle, perspektivy a metody*. Praha: Respekt institut, 2008, s. 11. ISBN 978-80-904153-0-0.

Tato problematika zájmového vzdělávání je široká, ale u nás jí není v odborné literatuře věnována dostatečná pozornost. Často je toto vzdělávání zmiňováno jenom okrajově v andragogické literatuře a většinou tuto problematiku nalézáme popisovanou ve spojitosti se vzděláváním dětí a mládeže.

I z výše uvedených důvodů bylo hlavním cílem této bakalářské práce popsat obecně zájmové vzdělávání dospělých na území ČR, přičemž toto je splněno v části teoretické. Součástí hlavního cíle bylo dále zmapovat a prozkoumat celkovou funkčnost, parametry, pozitiva, negativa a také i další důležité aspekty ve vybrané zájmové vzdělávací instituci se změřením na pořádání umělecko-řemeslných zájmových kurzů. Tomuto zmapování byla věnována praktická část této práce.

Empirická část měla konkrétněji za úkol zjistit, jaký je celkový pohled účastníků a lektorů na oblast zájmového vzdělávání dospělých. S pomocí techniky dotazníkového šetření (účastníci - respondenti) a s pomocí doplňujících otázek (lektoři - respondenti) byly zjištěny, zpracovány a celkově vyhodnoceny důležité informace týkající se praktického fungování kurzů a aktivit zájmového vzdělávání dospělých. Výsledky jsou rozděleny na dvě části dle účastníků výzkumu. Šetření se povedlo provést ve dvou nejmenovaných privátních vzdělávacích institucích v Praze, orientujících se zejména na pořádání umělecko-řemeslných zájmových kurzů. Hypotézy byly potvrzeny.

Cíle práce byly tedy zcela naplněny.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ARMSTRONG, M. *Řízení lidských zdrojů*. Praha: Grada, 2007. 789 s. ISBN 978-80-247-1407-3.

BARTOŇKOVÁ, H. *Teorie celoživotního vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 108 s. ISBN 978-80-244-3567-1.

BEDNÁŘÍKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 82 s. ISBN 80-244-1356-6.

BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008. 136 s. ISBN 978-80-247-2580-2.

BENEŠ, M. *Andragogika. 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2014. 176 s. ISBN 978-80-247-4824-5.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 209 s. ISBN 80-85931-79-6.

HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. 65 s. ISBN 978-80-7290-265-1.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

HLADÍLEK, M. *Kapitoly z obecné didaktiky a didaktiky vzdělávání dospělých*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. 186 s. ISBN 978-80-86723-75-4.

HRONÍK, F. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. Praha: Grada. 240 s. 54-55. ISBN 978-80-247-1457-8.

HŘÍBKOVÁ, L. *Nadání a nadaní. Pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Grada, 2009. 256 s. ISBN 978-80-247-1998-6.

JELÍNEK, T. *Vzdělávání dospělých v ČR: Průzkum vnímání problematiky vzdělávání dospělých u laické a odborné veřejnosti* [online]. [cit. 2015-02-23]. Praha:

Donath-Burson-Marsteller, 2009. 55 s. Dostupné z: <http://www.dbm.cz/pfile/1Vysledna%20zprava%20pruzkum%20vzdelavani.pdf>

KADLECOVÁ, K., I. LAMPER. *Vzdělávání na doživotí: Další vzdělávání dospělých v Praze, jeho cíle, perspektivy a metody*. Praha: Respekt institut, 2008. 109 s. ISBN 978-80-904153-0-0.

KALENDA, J. *Aktuální stav vzdělávání dospělých ve volném čase* [online]. [cit. 2015-02-22]. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2013. 4 s. Dostupné z: <http://www.zkola.cz/sofia/potreby/pruzkumy-v-oblasti-dalsiho-vzdelavani/Documents/Aktu%C3%A1ln%C3%AD%20stav%20vzd%C4%9B%C3%A1n%C3%AD%20dosp%C4%9B%C3%BDch%20ve%20voln%C3%A9m%20%C4%8Dase.pdf>

KALNICKÝ, J. *Systémová andragogika*. Ostrava: Repronis, 2007. 150 s. ISBN 978-80-7368-489-1.

KOTÁSEK, J., et al. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, nakl. Tauris. MŠMT, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: ÚV – divize Nakladatelství Tauris, 2008. 90 s. ISBN 978-80-254-2218-2.

MUŽÍK, J. *Řízení vzdělávacího procesu. Andragogická didaktika*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. 324 s. ISBN 978-80-7357-581-6.

PLAMÍNEK, J. *Vzdělávání dospělých. Průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 2., rozšířené vydání. Praha: Grada, 2014. 336 s. ISBN 978-80-247-4806-1.

PRŮCHA, J. *Andragogický výzkum*. Vydání 1. Praha: Grada, 2014. 152 s. ISBN 978-80-247-5232-7.

ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. 208 s. ISBN 978-80-7367-551-6.

VETEŠKA, J., M. TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada, 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-1770-8.

VODÁK, J., A. KUCHARČÍKOVÁ. *Efektivní vzdělávání zaměstnanců*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2011. 240 s. ISBN 978-80-247-3651-8.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

TURNER, Ann, et al. *Occupational Therapy and Physical Dysfunction*. London: Churchill Livingstone, 2002. 688 s. ISBN 978-0-443-06224-7.

EDWARDS, R., S. SIEMINSKI, D. ZELDIN. *Adult learners, education and training*. New York: Routledge. 2013. 304 s. ISBN-13: 978-0-415-08982-1.

Seznam ostatních zdrojů

Česká republika. *Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017* [online]. [cit. 2015-02-19]. 2013. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14540/III_vlada__Akcni_plan_staruti_.pdf

Evropská komise. *Memorandum o celoživotním učení* [online]. [cit. 2015-02-19]. 2000. Dostupné z: <http://old.nvf.cz/archiv/memorandum/obsah.htm>

OSN. *Madridský mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí 2002* [online]. [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/1205/madrid.pdf>

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.

Vyhláška č. 279/2012 Sb., kterou se mění vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění vyhlášky č. 109/2011 Sb.

Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání).

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

Zákon o krajích č. 129/2000 Sb.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Zákon č. 472/2011 Sb., kterým se mění školský zákon.

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1:	System celoživotního vzdělávání	13
Obrázek 2:	Předmět andragogiky	18
Obrázek 3:	Maslowova hierarchie potřeb	24
Obrázek 4:	Rozdělení dne	26
Obrázek 5:	Prvky procesu realizace vzdělávání	39

Seznam grafů

Graf 1:	Počet respondentů dle jejich pohlaví	51
Graf 2:	Zkušenost účastníků s negativními reakcemi	55
Graf 3:	Zkušenost respondentů s účastí na kurzech	58
Graf 4:	Zájmové vzdělávání jako smysluplná činnost	59
Graf 5:	Spokojenost respondentů se zájmovým vzděláváním	61
Graf 6:	Názor respondentů na nabídku zájmových aktivit	64
Graf 7:	Hodnocení nabídky zájmových kurzů na trhu	65
Graf 8:	Přehled zájmu respondentů o oblasti	66

Seznam tabulek

Tabulka 1:	Rozdělení respondentů podle věku	52
Tabulka 2:	Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů	52
Tabulka 3:	Celkový stav respondentů	53
Tabulka 4:	Pracovní zařazení respondentů	53
Tabulka 5:	Délka trvání zaměstnanosti respondentů	54
Tabulka 6:	Vztah účastníků k zájmovému vzdělávání dospělých	56
Tabulka 7:	Přehled důvodů k přihlášení do kurzů	57

Tabulka 8:	Vztah respondentů k účasti na kurzech	60
Tabulka 9:	Shrnutí kategorií přínosu zájmového vzdělávání	60
Tabulka 10:	Příklady oblastí vyžadujících změnu	62
Tabulka 11:	Přehled návštěvnosti respondentů na kurzech	64
Tabulka 12:	Shrnutí aktivit chybějících v nabídce kurzů	67

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník..... I

Příloha B - Ukázka certifikátu z kurzu zájmového vzdělávání VI

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

Dotazník

Vážení respondenti,

jmenuji se Roman Kuželka a jsem studentem závěrečného ročníku bakalářského studia v oboru Vzdělávání dospělých na Univerzitě Jana Amose Komenského v Praze.

Touto cestou bych Vás rád požádal o spolupráci při vyplnění následujícího dotazníku, který se bezprostředně dotýká celkového zpracování mé bakalářské práce na téma: *Zájmové vzdělávání dospělých, jako důležitá součást celoživotního učení.*

Dotazník je čistě anonymní a veškerá získaná data budou použita k dalšímu zpracování pro účely mé bakalářské práce.

Děkuji velice za Vaši ochotu, vstřícnost, čas i pomoc, které věnujete následujícím otázkám.

Pokyny pro vyplnění

V tomto dotazníku jsou použity 3 typy otázek:

- a) otevřené - zde máte možnost ke sdělení Vašeho vlastního názoru
- b) polouzavřené - u tohoto typu otázek máte na výběr z uvedené nabídky možností, ze kterých můžete zvolit jednu či více odpovědí, nebo se případně prezentovat svým osobním názorem
- c) uzavřené - v této skupině otázek vybírejte pouze z nabízených variant

1) Uveďte prosím Vaše pohlaví:

- a) žena
- b) muž

2) Jaký je Váš věk:

- a) 18 - 30 let
- b) 31 - 40 let
- c) 41 - 50 let
- d) 50 a více let

3) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní vzdělání
- b) střední odborné vzdělání (vyučen/a)
- c) úplné střední odborné vzdělání (maturita)
- d) vyšší odborné vzdělání
- e) vysokoškolské vzdělání

4) V současnosti jste:

/v případě kombinace více možností, označte prosím všechny zvolené varianty/

- a) studující
- b) zaměstnaný
- c) jiná možnost /uveďte prosím jaká/

5) Na jaké pracovní pozici právě pracujete?

.....

6) Jak dlouho již pracujete na své pracovní pozici?

- a) několik měsíců – až 1 rok
- b) déle než 1 rok – až 5 let
- c) déle než 5 let – až 10 let
- d) déle než 10 let
- e) v současnosti jsem nezaměstnaný/á/

- 7) Jaká je Vaše vlastní převažující životní zkušenost s účastí na zájmovém vzdělávání dospělých?
- a) pozitivní
 - b) negativní
- 8) Považujete zájmové vzdělávání dospělých za smysluplnou činnost?
- a) ano
 - b) ne
- 9) Jak byste charakterizoval/a/ svůj osobní vztah vzhledem k Vaší účasti na kurzech zájmového vzdělávání dospělých?
- Jako:**
- a) smysluplnou činnost, která mě zcela naplňuje a uspokojuje
 - b) prostředek k vlastní seberealizaci a sebezdokonalení
 - c) možnost k rozšíření nebo získání kvalifikace
 - d) jiná možnost /uved'te prosím jaká/
- 10) Co konkrétně Vám přináší oblast zájmového vzdělávání do Vašeho života?
/Co považujete v tomto ohledu za nejdůležitější?/
.....
.....
- 11) Zaznamenali jste některé negativní reakce ve vztahu k zájmovému vzdělávání dospělých?
- a) ano
 - b) ne
- 12) Jakým způsobem obecně hodnotíte oblast zájmového vzdělávání dospělých?
- a) jako nedílnou součást celoživotního učení
 - b) jako běžnou výplň volného času
 - c) jako nic nepřinášející aktivitu

13) Z jakých důvodů konkrétně jste se přihlásil/a/ na kurz zájmového vzdělávání dospělých?

.....

14) Myslíte si, že celková nabídka zájmových volnočasových vzdělávacích aktivit je z Vašeho pohledu dostatečná?

- a) ano
- b) ne

15) Jak často navštěvujete kurzy zájmového vzdělávání dospělých?

/uveďte prosím přibližný odhad v průměru, dle Vašeho mínění/

- a) 1x – několikrát týdně
- b) 1x – několikrát měsíčně
- c) 1x – několikrát ročně

16) Jak hodnotíte aktuální nabídku zájmových vzdělávacích kurzů na trhu?

Nabídka je:

- a) dostatečná (není problém si z ní vybrat)
- b) minimální (některé specifické kurzy chybí)
- c) nedostatečná (chybí převážná většina kurzů)

17) O kterou oblast zájmového vzdělávání máte konkrétně největší zájem?

- a) umělecké disciplíny
- b) odborné zájmové vzdělávání
- c) vzdělávání zájmových sdružení
- d) jiné /uveďte prosím jaké/.....

18) Která aktivita z oblasti zájmového vzdělávání dospělých Vám v nabídkách kurzů chybí?

.....

.....

.....

19) Máte potřebu něco konkrétního změnit v souvislosti s Vaší účastí na kurzech zájmového vzdělávání dospělých?

a) ano (nejsem spokojen/a/ - potřebuji nějakou změnu)

b) ne (jsem zcela spokojen/a/ - nepotřebuji žádnou změnu)

20) Pokud jste odpověděl/a/ v předchozí otázce ano, uveďte prosím konkrétně co?

.....
.....
.....

Příloha B – Ukázka certifikátu z kurzu zájmového vzdělávání

KURZ ŘEZBÁŘSTVÍ MAGMÉ
CERTIFIKÁT O ABSOLVOVÁNÍ

Pro: Romana Kuželku

Termín kurzů: říjen 2012- únor 2013

Lektor : MgA. Magdalena Mězlová
www.rezbarstvi-kurzy.cz, www.mezlova.cz
magme.mm@seznam.cz, mob.: 0042777289190

Vystaveno v Praze dne 25.1.2013

MgA. Magdalena Mězlová
Piseckého 329/3, 150 00 Praha 5
Košíře, Tel.: 777 289 190
IČO: 71666311

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Roman Kuželka

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Zájmové vzdělávání dospělých, jako důležitá součást celoživotního učení

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 64

Celkový počet stran příloh: 6

Počet titulů českých použitých zdrojů: 23

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 2

Počet internetových zdrojů: 5

Počet ostatních zdrojů: 11

Vedoucí práce: Mgr. Jana Krejsová